

สารนิพนธ์

เรื่อง เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลัง
สงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)

โดย

นางสาวณัฐวดี สมัครการไถ

รหัสนักศึกษา 05590608

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชีย
ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อสารนิพนธ์	เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)
ผู้เขียน	นางสาวณัฐวดี สมัครการไถ
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อ.ดร.ศิปดี นพประเสริฐ
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์“เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)”มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะ (หลังสวรรคตได้รับการถวายพระนามว่า สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ) และสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีวิธีการศึกษาด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองการปกครองของญี่ปุ่น สถาบันพระจักรพรรดิ และสงครามโลกครั้งที่สอง มาวิเคราะห์ เรียบเรียงและนำเสนอในรูปแบบสารนิพนธ์

ผลการศึกษาพบว่าสถาบันพระจักรพรรดิมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีสถานะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยในรัชสมัยโชวะของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะในช่วงแรกสถาบันพระจักรพรรดิมีสถานะเป็นสมมติเทพ และมีอำนาจสูงสุด แต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองสถาบันพระจักรพรรดิถูกลดอำนาจลงเป็นเพียงแค่สัญลักษณ์ของประเทศ และเป็นปุถุชนธรรมดาไม่ใช่สมมติเทพ เช่นเดียวกันกับในรัชสมัยเฮเซของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ

โดยสามารถสรุปได้ว่า บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะช่วงก่อนและหลังสงครามมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะหลังสงครามโลกครั้งที่สองและสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะไม่ได้แตกต่างกันมากนักเพราะอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ) เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450112 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

สารนิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.ศิบตี นพประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อนๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจ จนเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้าสามารถทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

นางสาวณัฐวดี สมัครการไถ

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ.....	1
บทที่ 1 บทนำ	3
1.1 ที่มาและความสำคัญ	3
1.2 วัตถุประสงค์.....	6
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.5 วิธีการศึกษา.....	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวความคิดความเป็นประเทศญี่ปุ่น	8
2.2 ระบอบการปกครองในประเทศญี่ปุ่น.....	10
2.3 สถาบันพระจักรพรรดิญี่ปุ่น.....	12
2.4 พระราชประวัติของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ(ฮิโรฮิโตะ).....	16
2.5 บทบาทของประเทศญี่ปุ่นในสงครามโลก.....	17
2.6 พระราชประวัติของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ.....	19
สรุปท้ายบท.....	20
บทที่ 3 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง(รัชสมัยโชวะ).....	21
3.1 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรติด้านการเมืองและการปกครอง.....	22
3.2 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิต่อสงครามโลกครั้งที่สอง	24
3.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะก่อนประเทศญี่ปุ่นแพ้สงคราม	27
สรุปท้ายบท.....	29

บทที่ 4 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิหลังสงครามโลกครั้งที่สอง(รัชสมัยโชวะ-เฮเซ)	30
4.1 บทบาทด้านการเมืองการปกครอง	31
4.2 บทบาทในการดูแลเยียวยาประชาชนหลังประเทศญี่ปุ่นแพ้สงคราม.....	32
4.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะในสายตาประชาชนหลังประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง.....	33
4.4 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง	35
4.4.1 บทบาทด้านการเมืองการปกครอง	36
4.4.2 บทบาทในการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม	37
4.4.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในสายตาประชาชน.....	38
สรุปท้ายบท.....	40
บทที่ 5 เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง.....	42
5.1 เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองในด้านอำนาจการปกครองที่เปลี่ยนแปลงจากสมมติเทพกลายเป็นปู่ขุนธรรมดา.....	42
5.2 เปรียบเทียบสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ(โชวะ)และสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในด้านการปรับตัวให้เข้ากับระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิ	43
สรุปท้ายบท.....	44
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	46
6.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	46
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	48
บรรณานุกรม.....	49
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	52

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

ในปัจจุบันหากจะให้กล่าวว่าใครเป็นผู้นำในด้านเทคโนโลยีต่างๆของโลก หนึ่งในคำตอบที่คนส่วนใหญ่จะตอบหนึ่งในนั้นมักจะมีประเทศญี่ปุ่นอยู่ด้วยเป็นแน่ ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เป็นเกาะอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือและทะเลญี่ปุ่น โดยมีเกาะหลักอยู่ 4 เกาะด้วยกันคือ เกาะฮอกไกโด (Hokkaido) เกาะฮอนชู (Honshu) เกาะชิโคกุ (Shikoku) และเกาะคีวชู (Kyushu) โดยเกาะหลักคือเกาะฮอนชูที่มีพื้นที่มากที่สุดคือ 231,121 ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีเกาะเล็กเกาะน้อยอยู่อีกกว่า 4,000 เกาะ¹ โดยชาวญี่ปุ่นเรียกตนเองว่า นิฮอน (Nihon) หรือ นิปปอน (Nippon) ที่แปลว่า ดินแดนอาทิตย์อุทัย (“Source of The Sun”)² ซึ่งชื่อนี้เชื่อมโยงกับความเชื่อของคนญี่ปุ่นที่ว่าจักรพรรดิของตนมีต้นกำเนิดมาจากพระอาทิตย์ และเป็นเทพที่อยู่ในกายมนุษย์ (arahito gami) โดยผู้ที่เป็นจักรพรรดิจะเครื่องหมายแห่งผู้ปกครองสามอย่างคือ กระบอก เพชรและดาบ ซึ่งเชื่อกันว่าของสามสิ่งนี้เป็นเครื่องหมายแห่งความชอบธรรมในการปกครองของจักรพรรดิ ด้วยความเชื่อโบราณเหล่านี้สมเด็จพระจักรพรรดิเมจิ ไทโช และโชวะจึงปกครองด้วยความชอบธรรมและสืบเชื้อสายจากเทพอย่างไม่ขาดสาย³ ด้วยเหตุนี้เองสถาบันพระจักรพรรดิของประเทศญี่ปุ่นจึงมีประวัติศาสตร์อย่างยาวนานมาหลายทศวรรษและเป็นที่เคารพนับถือของชาวญี่ปุ่นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพระองค์จะถูกสร้างภาพลักษณ์ให้ดูมีอำนาจเหนือคนธรรมดาตามากมายขนาดไหน แต่แท้ที่จริงแล้วในการตัดสินใจบางครั้งก็ไม่ได้เกิดจากความเต็มใจของพระองค์แต่กลับต้องโอนอ่อนไปตามสถานการณ์และการตัดสินใจของผู้นำในรัฐบาลญี่ปุ่น โดยจากพระราชดำรัสของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะที่ว่า หากทรงล่วงรู้ถึงความวิบัติและสูญเสียของจักรวรรดิทั้งหมด พระองค์ก็คงจะทรงขัดขวางและระงับสงครามตั้งแต่ต้น แต่มติของรัฐบาลที่ออกมาแล้วนั้นคงทำให้ความพยายามของพระองค์ไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง⁴ เมื่อครั้งที่ต้องตัดสินใจทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาด้วยการโจมตีฐานทัพอากาศเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ด้วยเหตุนี้เองพระองค์จึงถูกใช้เป็นข้ออ้างในการ

¹ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น : ภูมิศาสตร์, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.jnto.or.th/information/japan-overview/overview-of-japan/>

² จันทรฉาย ภักดิคม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2549), หน้า 1

³ ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, ญี่ปุ่น : การแสวงหาฐานะเท่าเทียม (กรุงเทพมหานคร:รุ่งเรืองสารสำนักพิมพ์,2526), หน้า 65

⁴ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 349-350

ท่าสงครามของกองทัพญี่ปุ่นโดยอ้างว่าเป็นการทำในนามของ “สมเด็จพระจักรพรรดิ” เพื่อให้ชาวญี่ปุ่นที่ถูกปลุกฝังมาตลอดว่าสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นเทพเจ้า ยอมเสียสละแม้กระทั่งชีวิตเพื่อพระองค์และประเทศชาติ แต่เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามภาพลักษณ์ความเป็นเทพเจ้าของสมเด็จพระจักรพรรดิก็เริ่มสั่นคลอน **"จนถึงวันสุดท้าย ผมเชื่อว่าญี่ปุ่นจะชนะ เลยกแปลกใจที่ญี่ปุ่นเสียหายขนาดนั้น ทั้งที่เรามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง"** ทาเคฮิสะ อาราคาคิ ชาวโอกินาวาวัย 89 ปีหนึ่งในเหยื่อจากสงครามกล่าวกับบีบีซีไทย อาราคาคิ ผู้สูญเสียพ่อที่เป็นหมอยาไปในสมรภูมิโอกินาวากล่าวถึงความรู้สึกหลังญี่ปุ่นแพ้สงครามว่า **"ตอนนั้น ผมรู้สึกสับสน เหมือนถูกหลอกให้บูชาคนธรรมดาให้กลายเป็นพระเจ้า... ดูเหมือนทหารอ้างพระจักรพรรดิให้คนรักชาติ"**⁵ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นเริ่มตั้งข้อสงสัยและเสื่อมศรัทธาในสถาบันพระจักรพรรดิโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม จนเมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามาจัดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของญี่ปุ่น โดยให้เปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์สมเด็จพระจักรพรรดิโหวะจากอวตารเทพเป็นสัญลักษณ์ของระบอบประชาธิปไตยที่รักสงบแทน⁶ ด้วยเหตุนี้ความรู้สึกของชาวญี่ปุ่นที่มีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะจึงมีหลายฝ่าย ทั้ง ฝ่ายที่ยังคงรักและเคารพพระองค์อยู่ และฝ่ายที่โกรธแค้นเพราะเชื่อว่าพระองค์เป็นสาเหตุที่ทำให้ตนต้องเจอกับความเลวร้ายและสูญเสียจากสงคราม **"ฉันเกลียดพระจักรพรรดิ เพราะพระองค์นั้นแหละ สามีฉันถึงต้องไปรบจนตาย ลูกๆก็ถูกทิ้งระเบิดตายไปด้วย"** หญิงผู้หนึ่งกล่าว⁷

หลังจากที่พระจักรพรรดิโหวะได้มีแถลงการณ์ที่เรียกกันว่า **"คำประกาศความเป็นปุถุชนธรรมดา"** ที่ทรงประกาศตนว่าเป็นมนุษย์ธรรมดาไม่ใช่สมมติเทพหรือเทพในร่างมนุษย์อย่างที่ชาวญี่ปุ่นเชื่อมาแต่โบราณ เพื่อที่จะให้ประชาชนรับรู้ถึงความเป็นปุถุชนของพระองค์ พระองค์จึงเริ่มออกไปเยี่ยมเยียนภูมิภาคต่างๆในประเทศเพื่อสัมผัสใกล้ชิดกับประชาชน แต่ก็ค่อนข้างทุลักทุเลไม่น้อย เพราะพระจักรพรรดิเองไม่เคยมีพระราชปฏิสันถารกับประชาชนทั่วไปมาก่อนเลยจนพระชนมายุ 46 พรรษา⁸ เมื่อต้องออกไปพบปะประชาชนทำให้ทรงตื่นเต้น และเกร็งอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามก็ยังมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่เฝ้ารอและกระตือรือร้นที่จะได้เข้าเฝ้าพระองค์ แต่ก็ยังมีประชาชนบางส่วนที่โกรธแค้นพระองค์เพราะบาดแผลทางจิตใจจากสงคราม โดยหลังสงครามผู้คนที่ต่างเรียกร้องให้ดำเนินคดีกับสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะในฐานะอาชญากรสงคราม แต่นายพลดักลาส

⁵ นพพร วงศ์อนันต์, (2562), จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู่ “خابซิ่ง” ความทรงจำของเหยื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโอกินาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

⁶ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเชีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 378

⁷ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเชีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 384

⁸ โอะซะกะ มะซะยะซุ, ญี่ปุ่นสมัยโหวะประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก, แปลโดย สร้อยสุดา ณ ระนองและปราณี จงสุจริตธรรม (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2544) หน้า 134-136

แมคอาเธอร์ (Douglas McArthur) เห็นว่าทำลายสถาบันพระจักรพรรดิอาจจะทำให้คนญี่ปุ่นลุกฮือขึ้นมาต่อต้านสหรัฐอเมริกาได้ จึงต่อต้านความคิดนี้โดยให้เหตุผลว่าพระจักรพรรดิไม่ได้มีบทบาทในการประกาศสงครามโดยตรง และให้พระองค์ประกาศความเป็นปวงชนธรรมดาแทนและเป็นประมุขที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ยังเกิดเสียงโต้แย้งว่าความผิดขององค์พระจักรพรรดิโหวะไม่ได้เกิดจากการเข้าร่วมแต่เกิดจากการละเว้น โดยเป็นความผิดของการไม่ได้กระทำการที่ควร คือยับยั้งหายนะภัยที่จะเกิดขึ้นในขณะที่ยังทำได้⁹ ด้วยเหตุนี้สมเด็จพระจักรพรรดิโหวะจึงต้องอยู่กับคำครหา และภาพลักษณ์ติดกับสงครามในอดีตแม้ว่าจะทรงจะพยายามที่จะนำพระองค์ออกห่างจากอดีตอยู่บ่อยครั้ง ด้วยการแถลงถึงความโทมั่นสในพระทัยต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสงคราม¹⁰ แต่ผู้สูญเสียหลายฝ่ายก็ยังรู้สึกที่ไม่เพียงพอที่ชดเชยความเลวร้ายที่พวกเขาต้องได้รับจากสงคราม ดังนั้นเมื่อพระจักรพรรดิโหวะสวรรคต ประเทศเนเธอร์แลนด์ที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากสงครามจึงไม่ส่งสมาชิกในราชวงศ์มาร่วมพิธีแต่ส่งรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศมาแทน และสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 แห่งสหราชอาณาจักรก็ทรงส่งเจ้าชายฟิลิปพระสวามีมาแทนพระองค์¹¹ ต่อมา สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะขึ้นครองราชย์ จึงเริ่มรัชสมัยใหม่คือ เฮเซ ซึ่งมีความหมายว่า “สงบสุขทุกสารทิศ”¹² เป็นพระจักรพรรดิองค์แรกหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ทรงเป็นที่ชื่นชอบของชาวญี่ปุ่นมากมาย และทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิในสายตาชาวญี่ปุ่นรวมถึงเหยื่อจากสงครามเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น พระองค์ทรงปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเข้าใจ นอกจากนี้การที่พระองค์เป็นพระจักรพรรดิองค์แรกที่อภิเษกสมรสกับสตรีสามัญชน ทำให้พระองค์เป็นพระจักรพรรดิที่เข้าถึงจิตใจของประชาชนมากกว่าพระบิดา "สมเด็จพระจักรพรรดิองค์เก่า (ฮิโรฮิโตะ) ทำตัวเป็นพระเจ้า พวกเราถูกสอนว่าท่านเป็น พระเจ้า แต่องค์ปัจจุบัน (อากิฮิโตะ) ไม่เคยทำตัวเป็นพระเจ้า เป็นคนธรรมดา... เข้าใจความรู้สึกของคนโकिनาวาว่าพวกเขาเป็นเหยื่อสงคราม รู้ว่าพวกเขาเคยถูกรัฐบาลใช้ แล้วทอดทิ้ง".¹³ ทาเคฮิสะ อาราคาคิ สูญเสียพ่อที่เป็นหมอทหารไปในสมรภูมิโकिनาวากว่า เพราะพระราชกรณียกิจและการปฏิบัติตนของพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทำให้ประชาชนญี่ปุ่น

⁹ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเชีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 377

¹⁰ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเชีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 414

¹¹ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเชีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 417

¹² BBC, จักรพรรดิญี่ปุ่น: รัฐบาลประกาศชื่อรัชสมัย "เรวะ" หลังสิ้นยุค "เฮเซ" 30 เม.ย. นี้, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-47767721>

¹³ นพพร วงศ์อนันต์ (2562), จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู่ “ซาบซึ้ง” ความทรงจำของเหยื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโकिनาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

บางส่วนที่เสื่อมศรัทธาในสถาบันพระจักรพรรดิเริ่มหันมาสนใจและเชื่อมั่นอีกครั้ง ซึ่งคนบางส่วนเชื่อว่าการกระทำของพระองค์อาจเป็นเหมือนการไถ่บาปให้กับพระบิดาก็เป็นไปได้

จากทั้งหมดที่กล่าวมาผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบบทบาทของพระจักรพรรดิโชวะทั้งก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งจะศึกษาถึงกระบวนการและสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นที่ทำให้พระองค์ทรงตัดสินพระทัยสนับสนุนการทำสงคราม และหลังจากแพ้สงครามพระองค์ทรงจัดการกับบทบาทที่ถูกถอดลงจากสมมติเทพเป็นปุถุชนธรรมดาอย่างไร โดยเปรียบเทียบกับสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ ผู้ที่ทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าในรัชสมัยของพระบิดา โดยผู้ทำการวิจัยนี้หวังว่าผลของการวิจัยจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับสถาบันพระจักรพรรดิญี่ปุ่นในช่วงรัชสมัย โชวะถึงรัชสมัยเฮเซทราบถึงความเหมือนและแตกต่างของบทบาทพระจักรพรรดิ นำไปเป็นแนวทางในการศึกษาและต่อยอดการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนหรือแตกต่างของบทบาทพระจักรพรรดิโชวะในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองรวมถึงการถอดถอนอำนาจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองจากสมมติเทพกลายเป็นปุถุชนธรรมดา อีกทั้งยังถูกกำหนดให้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของชาติเท่านั้น¹⁴ นอกจากนี้ยังต้องการเปรียบเทียบพระจักรพรรดิโชวะและพระจักรพรรดิอากิฮิโตะถึงการปรับตัวให้เข้ากับระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาว่าส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิอย่างไร

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 3.1. ได้ทราบถึงความเหมือนหรือแตกต่างเกี่ยวกับบทบาทของพระจักรพรรดิในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองตั้งแต่รัชสมัยโชวะไปจนถึงรัชสมัยเฮเซ
- 3.2. ได้ทราบถึงภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิว่าในช่วงรัชสมัยโชวะจนถึงรัชสมัยเฮเซเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

¹⁴ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น, **สำรวจญี่ปุ่น**, สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.th.emb-japan.go.jp/th/japan/explorejp/page20-24.pdf>

5. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

- 5.1. ศึกษาประวัติศาสตร์สถาบันพระจักรพรรดิญี่ปุ่นตั้งแต่ค.ศ.1926-2019(รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)
- 5.2. ศึกษาประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1939-1945)
- 5.3. ศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจต่างๆของพระจักรพรรดิโชวะและพระจักรพรรดิเฮเซ

6. วิธีการศึกษา

- 6.1. กำหนดที่มาและความสำคัญของปัญหา
- 6.2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองการปกครองของญี่ปุ่นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากห้องสมุดและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ
- 6.3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระจักรพรรดิญี่ปุ่นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากห้องสมุดและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ
- 6.4. ศึกษาหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่สองทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากห้องสมุดและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ
- 6.5. รวบรวมบทสัมภาษณ์และบันทึกเหตุการณ์ของผู้อยู่ในเหตุการณ์และผู้ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่สอง
- 6.6. นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ
- 6.7. เรียบเรียงข้อมูล สรุปผลและนำเสนอในรูปแบบรายงานวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.1 แนวคิดความเป็นประเทศญี่ปุ่น

จันทรฉาย ภัคอธิคม (2549) กล่าวถึง “ประเทศญี่ปุ่น” ว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่ และน่าชื่นชม อีกทั้งยังน่ายำเกรงในความมั่งคั่งทางชุมทรัพย์และภูมิปัญญาในเวลาเดียวกัน คนญี่ปุ่นเรียกประเทศของตนเองว่า นิฮอน (Nihon) หรือ นิปปอน (Nippon) แปลว่าดินแดนอาทิตย์อุทัย “Source of The Sun” ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก มีลักษณะเป็นกลุ่มเกาะขนาดใหญ่ 4 เกาะคือ เกาะฮอกไกโด (Hokkaido) เกาะฮอนชู (Honshu) เกาะชิโกกุ (Shikoku) และเกาะคิวชู (Kyushu) ชาวญี่ปุ่นมีภาพลักษณ์สองด้านในสายตาประเทศภายนอก ด้านหนึ่งชาวญี่ปุ่นเป็นคนซื่อ ยิ้มง่าย อ่อนโยน มีเมตตาธรรมและใฝ่สันติ ส่วนอีกด้านหนึ่งคือ เป็นพวกนิยมเครื่องดีมีเงินเหมาย อีกเหิมเหี้ยมหาญในศึกสงครามอย่างมาก¹⁵

สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม (2551) กล่าวถึง “ประเทศญี่ปุ่น” ว่าถึงแม้จะเป็นเพียงประเทศเล็กๆ ที่มีทรัพยากรธรรมชาติจำกัด แต่กลับฐานะและบทบาทสำคัญในสังคมโลกเรื่อยมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน โดยตั้งแต่สมัยเมจิ (ช่วง ค.ศ.1868-1912) ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ประเทศญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอด คือตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นสามารถที่จะพัฒนาประเทศให้พ้นจากตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของตะวันตก และมีความเจริญเท่าเทียมได้ จนญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม ที่มีความเข้มแข็งทางการทหาร และยังเป็นประเทศที่ก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองอีกด้วย โดยหลังสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นบอบช้ำและเสียหายหนักมาก ทั้งยังต้องอยู่ภายใต้การยึดครองของต่างประเทศ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำถึง 7 ปี (ค.ศ.1945-1952) ซึ่งตลอดระยะเวลาดังกล่าวญี่ปุ่นได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจที่เป็นเป้าหมายสำคัญของประเทศ และญี่ปุ่นมุ่งเน้นพัฒนาเป็นอย่างมาก จนทำให้ในที่สุดประเทศญี่ปุ่นสามารถก้าวมาเป็นหนึ่งในมหาอำนาจทางเศรษฐกิจภายในระยะเวลาไม่กี่สิบปี¹⁶

¹⁵ จันทรฉาย ภัคอธิคม, *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2549), หน้า 1,7

¹⁶ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่*, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2551), หน้า iv.

ดวงธิดา ราเมศวร์ (2558) กล่าวถึง “ประเทศญี่ปุ่น” ว่าแม้จะเป็นเพียงประเทศเล็กๆ ประเทศหนึ่งแต่กลับมีความสามารถในด้านต่างๆมากกว่าประเทศที่มีขนาดใหญ่กว่ามากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ และด้านเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าจนสามารถก้าวมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ อันดับต้นๆแข่งกับประเทศใหญ่ๆอย่างสหรัฐอเมริกาได้ โดยในช่วงยุคสมัยหนึ่งญี่ปุ่นสามารถทำให้คนอเมริกาเกิดความหวาดระแวงว่าจะต้องกลายเป็นทาสทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้ นอกจากนี้ประเทศญี่ปุ่นยังเคยแสดงแสนยานุภาพของตนในช่วงสงครามโลกไว้มากมาย แม้ว่าสุดท้ายจะพ่ายแพ้และถูกควบคุมไม่ให้มีกองทัพของตนเอง โดยให้มีเพียงกองกำลังป้องกันตัวเองจากการรุกรานของศัตรูเท่านั้น แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่ากองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นมีค่อนข้างมีศักยภาพที่ดีมากกว่าหลายๆประเทศเพราะความสามารถทางด้านเทคโนโลยีของญี่ปุ่นที่อยู่ในระดับสูงมาก จนทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง

ประเทศญี่ปุ่นถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนแห่งอาทิตย์อุทัย” ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวจีนเรียกมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยชาวจีนเริ่มรู้จักประเทศนี้ในสมัยราชวงศ์ถังหรือราวๆศตวรรษที่ 7 โดยว่า “日本” (ชื่อเป็น) ที่แปลว่า จูเริ่มต้นของดวงอาทิตย์ เพราะญี่ปุ่นตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศจีน ส่วนชาวตะวันตกกล่าวถึงญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกในบันทึกของ มาร์โค โปโล (Marco Polo) เรียกญี่ปุ่นว่า “ชิปงู” ส่วนชื่อที่ชาวตะวันตกเรียกญี่ปุ่นว่า “แจแปน” นั้นเชื่อว่ามากจากการเรียกของชาวเซียงไฮ้ที่ใช้ภาษาอู๋เป็นภาษาถิ่นเรียกญี่ปุ่นว่า “เจปเป็น” ที่เพี้ยนไปตามสำเนียงตะวันตกจนกลายเป็นแจแปน แต่ยังมีอีกสันนิษฐานว่าอาจจะมาจากการเรียกของชาวโปรตุเกสที่เรียกญี่ปุ่นจามอย่างชาวมาเลย์และอินโดนีเซียโบราณว่า “แจปัง” (Japang) จนเพี้ยนไปเป็นแจแปน¹⁷

รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม (2560) ได้กล่าวถึง “ประเทศญี่ปุ่น” ไว้ว่า เป็นประเทศที่สังคมมีความอนุรักษ์นิยมค่อนข้างสูงมาแต่โบราณ และด้วยความอนุรักษ์นิยมนี้เองทำให้สังคมญี่ปุ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะ แม้ว่าความจริงญี่ปุ่นจะรับเอาอิทธิพลต่างๆมาจากประเทศจีนก็ตาม แต่ภายหลังญี่ปุ่นก็ได้นำมาประยุกต์และดัดแปลงจนกระทั่งกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง อีกทั้งยังพูดถึงประเทศญี่ปุ่นว่าแม้จะไม่ได้เป็นประเทศที่ใหญ่โตมากนัก แต่ก็จัดอยู่ในประเทศมหาอำนาจของโลกประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ที่ประเทศญี่ปุ่นจัดว่ามีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสามของโลก

¹⁷ ดวงธิดา ราเมศวร์, ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทยูโรป้า เพรส จำกัด,2558), หน้า 17-20

ซึ่งเหนือกว่าประเทศที่มีขนาดใหญ่กว่าอีกหลายประเทศ หรือแม้แต่ในด้านเทคโนโลยีต่างๆ ที่ประเทศญี่ปุ่นมีความก้าวหน้าจนเรียกได้ว่า เป็นเจ้าแห่งเทคโนโลยีเลยทีเดียว¹⁸

2.2 ระบบการปกครองในประเทศญี่ปุ่น

ดวงธิดา ราเมศวร์ (2559) ผู้เรียบเรียงหนังสือ “ประวัติอารยธรรมเอเชียประเทศญี่ปุ่น” ได้กล่าวถึง “ระบบการปกครองของญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน” ว่า ระบบการปกครองที่แท้จริงเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1947 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงเท่านั้น โดยญี่ปุ่นได้ใช้ระบบปกครองแบบรัฐธรรมนูญแห่งชาติที่มีจักรพรรดิเป็นประมุข ซึ่งประมุขที่สืบทอดราชบัลลังก์ต่อจากจักรพรรดิฮิโรฮิโตะคือ จักรพรรดิอากิฮิโตะ (สมเด็จพระจักรพรรดิพระองค์ปัจจุบันคือ สมเด็จพระจักรพรรดินารูฮิโตะแห่งรัชสมัยเรวะ¹⁹) โดยจักรพรรดิอากิฮิโตะขึ้นสืบทอดตำแหน่งในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1989 พระนามเมื่อขึ้นดำรงตำแหน่งคือ “เฮเซ(Heisei)” ซึ่งในระบบการปกครองนี้มีคณะผู้บริหารประเทศที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และมีฝ่ายนิติบัญญัติคือรัฐสภาที่เรียกว่า “ไดเอต(Diet)” สภาไดเอตนี้แบ่งออกเป็นสองสภา คือ “สภาผู้แทนราษฎร” จำนวน 480 ที่นั่งที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยมีวาระ 4 ปี และ “สภามন্ত্রী” จำนวน 242 ที่นั่ง มีวาระ 6 ปี และเพื่อป้องกันไม่ให้มีช่วงตำแหน่งว่างเว้น จึงมีการแบ่งสมัยการเลือกตั้งออกเป็น 2 ครั้ง โดยในทุกๆ 3 ปี จะมีการเลือกตั้งสภามন্ত্রীগึ่งหนึ่งหรือก็คือ 121 ที่นั่งสลับกันไป ซึ่งในจำนวน 121 ที่นั่งนี้จะแบ่งจำนวนที่นั่งออกเป็น 73 ที่นั่งมาจากผู้แทนเขต 47 เขต และอีก 48 ที่นั่งมาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศ

สำหรับการแบ่งเขตการปกครอง ประเทศญี่ปุ่นได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 47 เขต โดยกำหนดลำดับชั้นการปกครองออกเป็น 1 เมืองหลวงหรือ “โท (To)” คือ โตเกียว 1 อาณาเขตหรือ “โด (Do)” คือ เกะฮอกไกโด 2 เขตใหญ่ หรือ “ฟู (Fu)” คือ โอซากา และเกียวโต กับ 43 เขตรองหรือ “เคน (Ken)” นอกจากนี้ยังมีการแบ่งภูมิภาคออกเป็น 8 ภูมิภาค คือ

- 1.) ฮอกไกโด (Hokkaido) มีเมืองเอกคือ ซัปโปโร (Sapporo)
- 2.) โตโฮกุ (Tohoku) มีเมืองเอกคือ เซนได (Sendai)
- 3.) คันโต (Kanto) มีเมืองเอกคือ โตเกียว (Tokyo)
- 4.) จูบุ (Chubu) มีเมืองเอกคือ นาโงยา (Nagoya)

¹⁸ รรรอง วงศ์โอบอ้อม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัท ธรรมสาร จำกัด,2560), หน้าที่ 10,17

¹⁹ BBC, จักรพรรดิญี่ปุ่น : สมเด็จพระจักรพรรดิพระองค์ใหม่ผู้นำญี่ปุ่นสู่อนาคต, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48112571#orb-banner>

- 5.) คันไซ (Kansai) มีเมืองเอกคือ โอซากา (Osaka)
- 6.) โชโกกุ (Chogoku) มีเมืองเอกคือ ฮิโรชิมา (Hiroshima)
- 7.) ชิโกกุ (Shikoku) มีเมืองเอกคือ มัตสึยามา (Matsuyama)
- 8.) คิวชู (Kyushu) มีเมืองเอกคือ ฟูกูโอกะ (Fukuoka)²⁰

ศิริพร ตาบเพชร (2559) กล่าวถึง “ระบบการปกครองของญี่ปุ่นตั้งแต่ปี ค.ศ.1889-1946” ว่าประเทศญี่ปุ่นได้ปกครองโดยใช้รัฐธรรมนูญเมจิที่ประกาศใช้ในปี ค.ศ.1889 ไปจนถึงปี ค.ศ.1946 โดยไม่ได้แก้ไขเลย ซึ่งภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ประเทศญี่ปุ่นสามารถพัฒนาประเทศให้ทันสมัยมากขึ้น จนสามารถกลายเป็นชาติมหาอำนาจได้

ในช่วงแรกของรัชสมัยเมจิมีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้น แต่ระบบการปกครองยังคงอยู่ในรูปแบบเดิม คือ มีสภาที่ปรึกษาของจักรพรรดิ 2 คณะที่มาจากราชสำนัก ขุนนางตระกูลต่างๆ และตัวแทนไคเมียว ต่อมาเริ่มมีกระแสเรียกร้องสิทธิพลเมืองและรัฐสภาที่ตัวแทนมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และยังมีแนวคิดทางการเมืองต่างๆ เผยแพร่อยู่ในญี่ปุ่นทั้งแนวคิดแบบอนุรักษนิยม หัวก้าวหน้า เสรีนิยม และกลุ่มต่อต้านการผูกขาดอำนาจของคณาธิปไตย ซึ่งกลุ่มต่างๆ ได้มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้ง การรวมตัว ชุมนุม และก่อกบฏรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อกดดันรัฐบาล จนในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นได้มีประกาศพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ.1881 เพื่อให้คำสัญญาแก่ประชาชนว่า จักรพรรดิจะพระราชทานกฎหมายรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนและจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติขึ้นภายใน ค.ศ. 1890 และในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1889 จักรพรรดิญี่ปุ่นทรงมีพระบรมราชโองการพระราชทานรัฐธรรมนูญเมจิ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกตะวันออก และได้ถูกเน้นย้ำว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มาจากการที่จักรพรรดิพระราชทานเป็นของขวัญแก่ประชาชน

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญเมจิ คือ รัฐธรรมนูญนี้มีทั้งหมด 76 มาตรา โดยแบ่งออกเป็น 7 หมวดใหญ่ มีส่วนที่เป็นข้อบังคับเดิมของญี่ปุ่นอยู่เพียง 3 มาตราคือ อารัมภบท (มาตรา 1) มาตราที่ว่าด้วยการสงครามและภาวะฉุกเฉิน (มาตรา 31) และมาตราว่าด้วยงบประมาณ (มาตรา 7) นอกนั้นล้วนแล้วแต่เป็นการเลียนแบบรัฐธรรมนูญเยอรมนี และรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ อีก 9 มาตรา ซึ่งเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเมจินั้น แสดงให้เห็นว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจสูงสุดแก่จักรพรรดิ และกำหนดสถานะอันศักดิ์สิทธิ์ของจักรพรรดิไว้ นอกจากนี้ทหารของรัฐยังไม่ถูกควบคุม

²⁰ ดวงธิดา ราเมศวร์, ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทยุโรป เพรส จำกัด, 2558), หน้า 178-181

โดยสภาไดเอท(ประกอบไปด้วยสภาขุนนางและสภาผู้แทนราษฎร) ทำให้รัฐธรรมนูญเมจิถูกวิจารณ์ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่สนับสนุนให้ผู้บริหารใช้อำนาจอย่างเผด็จการ ไม่เป็นประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้มีเป้าหมายหลักเพื่อประชาธิปไตย แต่มีเพื่อสร้างรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีจักรพรรดิเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นมีรัฐธรรมนูญใช้ในการปกครอง เพื่อเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างชาติ และเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางการเมืองกับชาติตะวันตกที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ²¹

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้กล่าวถึง “ระบอบการปกครองของประเทศญี่ปุ่น” ในงานวิจัยเรื่องทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ โดยกล่าวไว้ในบทที่ 5 ว่า ประเทศญี่ปุ่นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยระบอบการปกครองนี้มีผลมาจากการปฏิรูปของคณะยึดครองสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาครอบครอง และปฏิรูประบบเศรษฐกิจระบบการเมือง และการบริหารของญี่ปุ่นภายหลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง

ประเทศญี่ปุ่นมีสถานะเป็นรัฐเดี่ยวมีการจัดโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 2 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยการบริหารราชการส่วนกลางนั้นใช้รูปแบบรัฐสภาที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารสูงสุด ซึ่งนายกรัฐมนตรีมาจากเสียงส่วนใหญ่ในสภา โดยนายกรัฐมนตรีจะบริหารงานของรัฐบาลผ่านกระทรวง (Ministries) หน่วยงาน (Agencies) และองค์กรบริหารงานต่างๆ (Administrative Bodies) ปัจจุบันญี่ปุ่นมีกระทรวงและหน่วยงานต่างๆเทียบเท่ากระทรวงอยู่ทั้งสิ้น 11 กระทรวง มีหน่วยงานและองค์กรบริหารงานอื่นๆอีกไม่ต่ำกว่า 30 หน่วยงาน²²

2.3 สถาบันพระจักรพรรดิ

สตีเฟน เอส ลาร์ค (2548) ได้กล่าวถึง “พระจักรพรรดิญี่ปุ่น” ว่าคำว่า จักรพรรดิ มีความหมายว่า ประมุขแห่งสวรรค์ แสดงให้เห็นว่าทรงมีพระราชอำนาจเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามพระจักรพรรดิญี่ปุ่นกลับไม่สามารถใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองได้อย่างอิสระ สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะพระองค์ทรงถูกยับยั้งหรือกีดกันจากเหล่าที่ปรึกษาส่วนพระองค์ รวมไปถึงจากข้าราชการอื่นๆ

²¹ ศิริพร ดาบเพชร, ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), หน้า 71,74,79-82

²² นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ, หน้า 149-150, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์ <http://web.krisdika.go.th/data/news/news64.pdf>

ในรัฐบาลที่อยู่ใต้อำนาจการปกครองแบบรวบอำนาจไว้เพียงกลุ่มเดียว เรียกว่า “กษัตริย์ไทย” หรือ “ราชาธิปไตยที่ข้าราชการเป็นใหญ่ (Bureaucratic Monarchy)” อีกสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะทรงถูกจำกัดบทบาทโดยคำจำกัดความที่คลุมเครือเกี่ยวกับขอบเขตพระราชอำนาจในรัฐธรรมนูญสมัยเมจิที่ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1889 นอกจากนี้ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อพระจักรพรรดิว่าทรงเป็น “สมมติเทพ” ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากเทวดานานในลัทธิชินโต ที่กล่าวถึงสุริยเทวีอามาเทราสียังทำให้บทบาทของพระองค์ถูกจำกัดมากขึ้นไปอีกด้วย เพราะความเชื่อที่ว่า “พระจักรพรรดิไม่ควรปรากฏพระองค์โดยไม่จำเป็น เพราะดุชนิยภาพ คือ ลักษณะแห่งราชา” หมายความว่า ชั้นปกครองของประเทศ จะเป็นกระจกสะท้อนความเที่ยงธรรมของพระจักรพรรดิออกมาให้โลกเห็นเอง เพราะการปกครองเป็นหน้าที่ของข้าราชการ ที่ทรงแต่งตั้งให้เข้าไปดำรงตำแหน่งอันสมควร และต้องรับผิดชอบต่อความเป็นไปของรัฐประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญด้วย

ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้กลายเป็นข้อจำกัดพระราชอำนาจอีกประการ เพราะสามารถมองได้ว่าพระจักรพรรดิที่ถึงพร้อมด้วยราชธรรมไม่จำเป็นต้องลงมือปกครองด้วยพระองค์เอง โดยรวมแล้วสิ่งเหล่านี้ผลักดันให้พระจักรพรรดิยุคใหม่ต้องระมัดระวังการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระองค์เองมากกว่าจะสนับสนุนให้ทรงกล้าแสดงออก²³

จันทร์ฉาย ภัคอุทัย (2549) กล่าวถึง “พระจักรพรรดิญี่ปุ่น” หรือ “สถาบันพระมหากษัตริย์” ไว้ว่า รัฐธรรมนูญเมจิได้ยกย่องพระจักรพรรดิว่าทั้งเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์และเป็นองค์อธิปัตย์ ผู้ใดจะแตะต้องพระวรกายไม่ได้ พระจักรพรรดิในสมัยเมจิทรงเชื่อมั่นว่า จักรพรรดิมีบทบาทเข้มแข็งและสถิตเหนือระเบียบแบบแผนของระบอบรัฐธรรมนูญ โดยเจ้าชายฮิโรฮิโตะ พระรัชทายาททรงฝึกพระราชกิจเป็นจักรพรรดิและทรงได้เป็นผู้สำเร็จราชการเมื่อพระราชบิดาทรงประชวรในระหว่างช่วงปี ค.ศ.1921-1926 เมื่อพระราชบิดาเสด็จสวรรคต พระองค์จึงได้เสวยราชย์เป็นพระจักรพรรดิทันที โดยรัชสมัยของพระองค์มีนามว่า รัชสมัยโชวะ นอกจากนี้ยังมีโครงสร้างทางการเมืองอีกแบบเกี่ยวกับจักรพรรดิคือ ข้อเท็จจริงที่ว่า ข้าราชการทหารและพลเรือนไม่รับผิดชอบต่อรัฐสภา รัฐธรรมนูญกำหนดให้จักรพรรดิเป็นจอมทัพ ทรงไว้ซึ่งพระราชสิทธิที่จะทรงบังคับบัญชาการกองทัพ ผู้นำทหารได้ยกข้อเท็จจริงนี้เป็นเหตุผลขอขบถในการเป็นอิสระจากนายกรัฐมนตรี ข้าราชการต่างก็อ้างเหตุผลทำนองนี้เช่นเดียวกัน แม้ว่ากฎหมายที่ตราขึ้นและงบประมาณที่กำหนดไว้ต้องได้รับ

²³ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 13-17

สัตยาบันจากรัฐสภา แต่ข้าราชการกลับไม่ถือว่าตำแหน่งของตนมาจากรัฐสภา แต่มาจากการป็นผู้กระทำการในพระปรมาภิไธย เพราะได้รับโปรดเกล้าแต่งตั้งจากพระจักรพรรดิ²⁴

ศิริพร ตาบเพชร (2559) กล่าวถึง “ทัศนคติของชาวญี่ปุ่นที่มีต่อพระจักรพรรดิ” ไว้ว่า ญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากฐานความเชื่อของคนญี่ปุ่นก่อนที่จะได้รับวัฒนธรรมมาจากจีน คือความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิชินโต (Shinto) ซึ่งเป็นความศรัทธาต่อความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อว่ามีวิญญาณหรือ คามิสถิตย้อยู่ทุกที่ เชื่อเรื่องเวทมนต์ การบูชาธรรมชาติและบรรพบุรุษ เชื่อว่าเทพีแห่งดวงอาทิตย์เป็นผู้ให้กำเนิดชาวญี่ปุ่น จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นจงรักภักดีต่อพระจักรพรรดิมากเพราะเชื่อว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายจากเทพีดวงอาทิตย์²⁵

แมริอุส บี แจนเสน (2526) กล่าวถึง “บทบาทของจักรพรรดิญี่ปุ่น” ในหัวข้ออิทธิพลของอารยธรรมจีนไว้ว่า เป็นผู้มีความสัมพันธ์พิเศษกับศาสนสถาน และเทพเจ้าของลัทธิชินโตเป็นสิ่งประกันว่าญี่ปุ่นจะไม่ยอมจำนนต่อข้อกำหนดที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องยินยอมอ่อนน้อมเพื่อปฏิบัติตามพิธีกรรมที่จินตนาการจากรัฐบูรณาการ เว้นเสียแต่การปฏิบัติที่ออกนอกกลุ่มนอกทางแบบแผนของญี่ปุ่นในยุคโซกุกันคริสต์ศตวรรษที่ 15 แล้ว²⁶

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง “สถาบันจักรพรรดิ” ว่า ได้รับการสนับสนุนจากคนรุ่นที่รับการปลูกฝังให้มีความเชื่อมั่นและเทิดทูนพระเจ้าจักรพรรดิ โดยเริ่มแรกพระจักรพรรดิถูกเทิดทูนให้ห่างไกลและสูงส่งกว่าประชาชนมากกว่าพระจักรพรรดิเมจิ โดยเมื่อครั้งที่พระจักรพรรดิเมจิทรงปลุกระดมชาวญี่ปุ่นด้วยการชักชวน ตลอดจนเดินทางเยี่ยมเยียนทั่วทุกแห่งในญี่ปุ่นด้วยพระองค์เอง เป็นที่แน่นอนแล้วว่าสถาบันจักรพรรดิจะมีหน้าที่หลายอย่างหลายประการเพราะทรงถูกอ้างอิงแทบทุกสถานการณ์ โยชิโนะ ซากุโซ นักวิชาการชั้นนำทางด้านการศึกษาปกครองแบบรัฐสภา อ้างว่าเจตจำนงของประชาชนและของพระจักรพรรดิเป็นสิ่งเดียวกัน ส่วน คิตะ อิกิ ผู้นิยมฟาสซิสต์แบบรุนแรงเสนอว่าจะต้องมี จักรพรรดิของประชาชน ผู้ที่สลัดเอาความมั่งคั่งที่รัฐบาลพยายามจะยึดเยียดและผูกมัดพระองค์ไว้ให้เป็นเพียงพวกเศรษฐีที่มีเงินเท่านั้นออกไป จักรพรรดิของประชาชนได้รับการสนับสนุนจากรัฐสภาของผู้รักชาติ ส่วนพวกนักการทหารหัวรุนแรงก็ได้เสนอว่า “โซวะ” คือการฟื้นฟูพระราชอำนาจของพระเจ้าจักรพรรดิ การจะทำความปรารถนาของพระจักรพรรดิเมจิให้สำเร็จ จะต้องกำจัด

²⁴ จันทรฉาย ภักดีอicum, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2549), หน้า 271-272

²⁵ ศิริพร ตาบเพชร, ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), หน้า 4

²⁶ แมริอุส บี แจนเสน, โลกทัศน์ญี่ปุ่น, แปลโดย ชาติชาย พณยานนท์ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เคล็ดไทย), หน้า 19

ความเป็นทุนนิยม และวิถีตะวันตกออกจากประเทศญี่ปุ่น แต่เหล่าผู้ปกครองญี่ปุ่นอนุรักษ์นิยม ขณะนั้นซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพระจักรพรรดิ ก็ได้พยายามต่อต้านการจำกัดหรือการขยายบทบาทของพระจักรพรรดิที่เข้าไปเกี่ยวข้องในขบวนการทางการเมืองอย่างเป็นทางการเป็นผลสำเร็จ²⁷

โฆซิต ทิพย์เทียมพงษ์ (2562) กล่าวถึง “จักรพรรดิวงศ์แห่งญี่ปุ่น” ว่ามีประวัติศาสตร์อันยาวนานหลายทศวรรษ โดยสถาบันพระจักรพรรดิอยู่บนภูมิหลังที่ผูกโยงกับความเชื่อด้านเทพเจ้าเข้ากับโลกแห่งความจริงในด้านการปกครองมาอย่างยาวนาน จนทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมคู่สังคมญี่ปุ่น โดยที่หากมีความเปลี่ยนแปลงใดๆเกิดขึ้นกับสถาบันนี้ ก็จะอยู่ในความสนใจของประชาชน

อีกทั้งยังกล่าวถึง ขนบธรรมเนียมของชาวญี่ปุ่นที่จะไม่เอ่ยพระนามของพระจักรพรรดิทั้งในชีวิตประจำวันและในสื่อมวลชน โดยการที่จะกล่าวถึงพระองค์จะใช้คำว่า “สมเด็จพระจักรพรรดิ (องค์ปัจจุบัน)” เท่านั้น ซึ่งพระจักรพรรดิตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ต่างก็ไม่มีนามสกุล เพราะถือว่านามสกุลเป็นสิ่งที่เจ้าเหนือหัวมอบให้แก่ผู้ที่มีศักดิ์ต่ำกว่า ในเมื่อสถาบันจักรพรรดิอยู่ในสถานะสูงสุด จึงไม่มีผู้ใดสามารถมอบนามสกุลให้ได้ สิ่งนี้เองก็แสดงให้เห็นถึงสถานะของสถาบันพระจักรพรรดิว่ามี ความสูงส่งกว่าประชาชนธรรมดาอย่างมาก

นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวถึง “ความเป็นเทพของสถาบันพระจักรพรรดิ” ที่มาจากศาสนาชินโต ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง สถานะของพระจักรพรรดิสูงส่งเทียบเท่ากับเทพเจ้า แต่ต่อมาเมื่อแพ้สงคราม สถานะจึงได้ถูกลดระดับลงจนเหลือเพียงแค่มนุษยภาพ แต่อย่างไรก็ตามในเชิงวัฒนธรรมมวลชน สถาบันจักรพรรดิยังคงครองใจปวงชนญี่ปุ่นตราบนานจนปัจจุบันในฐานะสัญลักษณ์ของประเทศ แหล่งสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่สามารถกล่าวได้ว่าไม่มีนักเคลื่อนไหวหรือนักการทูตคนใดที่จะมาแทนที่ได้²⁸

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น (2551) ได้กล่าวถึง “ราชวงศ์ญี่ปุ่น” ไว้ว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น พระจักรพรรดิเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ และความสามัคคีของประชาชน โดยพระจักรพรรดิไม่มีอำนาจใดๆในรัฐบาล สมาชิกพระราชวงศ์ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจในการรับแขกเมือง

²⁷ แมริอุส บี แจนเสน, *โลกทัศน์ญี่ปุ่น*, แปลโดย ขาดิชาย พณานานนท์ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เคล็ดไทย), หน้า 107-108

²⁸ โฆซิต ทิพย์เทียมพงษ์, *จักรพรรดิญี่ปุ่น : ความเป็นมา ความหมาย และหมายกำหนดการ พระราชพิธีขึ้นครองราชย์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-47793649>

ต่างประเทศ และเสด็จเยือนต่างประเทศ ซึ่งการปฏิบัติพระกรณียกิจเป็นบทบาทสำคัญในการส่งเสริมมิตรภาพระหว่างประเทศ นอกจากนี้สมาชิกราชวงศ์ยังใกล้ชิดกับประชาชนโดยการเสด็จไปร่วมงานต่างๆทั่วประเทศญี่ปุ่น และเยี่ยมเยียนประชาชน ทำให้ทรงเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนชาวญี่ปุ่น

29

2.4 พระราชประวัติของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ (อิโรฮิโตะ)

สตีเฟน เอส ลาร์ค (2548) ได้กล่าวถึง “สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ” ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะประสูติเมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ.1901 หลังประสูติพระองค์ถูกมอบให้อยู่ในความดูแลของนายทหารเรือเกษียณราชการคือ นายคาوامุระ สึมิโยชิและภรรยา เมื่อคาوامุระถึงแก่กรรมลงในปี ค.ศ.1904 พระองค์จึงได้เสด็จกลับไปประทับร่วมกับพระบิดาและพระมารดาอีกครั้ง ณ วังอาคาซากะ

ในด้านกายภาพ เจ้าชายอิโรฮิโตะมิได้มีพระวรกายที่น่าประทับใจแก่ผู้พบเห็นแต่อย่างใด เพราะสายพระเนตรสั้นจึงต้องฉลองพระเนตรมาตั้งแต่ยังทรงเยาว์วัย โดยเหล่ามหาดเล็กเองก็ต้องคอยดูแลเตือนให้ทรงปรับเปลี่ยนท่าทางการวางพระองค์ใหม่อยู่เสมอ

เจ้าชายอิโรฮิโตะเสด็จขึ้นครองราชย์ โดยทรงพระนามว่า สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ ที่หมายถึงสันติภาพอันส่องสว่าง โดยสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะทรงถือเอาสมเด็จพระจักรพรรดิเมจิเป็นแบบอย่างทางการเมืองการปกครองของพระองค์³⁰

บรรณาธิการเว็บไซต์ Biography.com (2557) ได้เขียนบทความ “ชีวประวัติของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ” ไว้ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะทรงเป็นจักรพรรดิที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดของประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ปี ค.ศ.1926-1989 พระองค์ทรงประสูติเมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ.1901 พระองค์เป็นพระโอรสองค์แรกของมกุฎราชกุมารโยชิฮิโตะ และพระชายาซาดาโกะ (ต่อมาคือสมเด็จพระจักรพรรดิไทโช และจักรพรรดินีเตเม)

ในเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ.1921 พระองค์ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการพระองค์ประเทศญี่ปุ่นเพราะปัญหาสุขภาพของสมเด็จพระจักรพรรดิไทโชพระบิดา ต่อมาในวันที่ 26

²⁹ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น, สารวอญี่ปุ่น, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร:สำนักข่าวสารญี่ปุ่น), หน้า 20, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.th.emb-japan.go.jp/th/japan/explorejp/page20-24.pdf>

³⁰ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 265,268-269

มกราคม ค.ศ.1924 ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงนางาโกะ ทั้งสองพระองค์มีพระราชโอรสและพระราชธิดารวมทั้งสิ้น 7 พระองค์

ในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1926 หลังจากการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระจักรพรรดิไทโช เจ้าชายฮิโระฮิโตะกลายเป็นสมเด็จพระจักรพรรดิคนที่ 124 ของประเทศญี่ปุ่น โดยพระองค์ได้พระนามว่า โหวะ และทรงเป็นที่รู้จักในชื่อ สมเด็จพระจักรพรรดิโหวะ³¹

2.5 บทบาทของประเทศญี่ปุ่นในสงครามโลก

ศิริพร ดาบเพชร (2559) ได้กล่าวถึง “ความคิดชาตินิยมของญี่ปุ่น” ที่เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นเข้าสู่ “สงครามโลก” ว่า ความเป็นชาตินิยมของญี่ปุ่นเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 5 ตั้งแต่ช่วงแรกที่ญี่ปุ่นเริ่มก่อตัวเป็นรัฐ โดยเป็นความรู้สึกชาตินิยมที่มีความภาคภูมิใจต่อความเก่าแก่ของชนชาติ เพราะมีความเชื่อว่าชาวญี่ปุ่นมีการสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า ทำให้ถูกปลุกฝังว่าญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่พิเศษกว่าชนชาติอื่นๆ ซึ่งต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการคุกคามจากชาติตะวันตกทำให้ความคิดชาตินิยมเพิ่มมากขึ้น โดยในช่วงทศวรรษ 1920 ที่ญี่ปุ่นมีการพัฒนาการเมืองไปสู่แนวทางลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่เพราะรัฐบาลพลเรือนไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองที่เรื้อรังหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ ทำให้แนวคิดประชาธิปไตยเริ่มไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน นอกจากนี้การใช้นโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติของญี่ปุ่น ที่ต้องอ่อนข้อให้จีนและตะวันตก ทำให้ญี่ปุ่นเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาก และรัฐบาลญี่ปุ่นยังตัดทอนงบประมาณทางการทหารและลดขนาดกองทัพลง ทำให้นายทหารรุ่นหนุ่มไฟแรงทำการก่อจลาจลหลายครั้งเพื่อกดดันรัฐบาล ส่วนประชาชนก็เริ่มหันมาศรัทธาทหารมากขึ้น มีการปลุกระดมในกลุ่มคนคลั่งชาติให้สนับสนุนลัทธิทหารนิยมหรือลัทธิจักรวรรดินิยม ที่มองว่าการทำสงครามเป็นเรื่องที่ถูกต้อง จนในที่สุดลัทธิทหารก็สามารถขึ้นมาแทนที่ความคิดประชาธิปไตยได้ในต้นศตวรรษ 1930

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก (The Great Depression ค.ศ.1929-1931) ซึ่งเป็นช่วงที่ประชากรญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นมาก ทำให้อาหารขาดแคลน เกิดปัญหาว่างงาน ญี่ปุ่นสูญเสียตลาดในต่างประเทศ ภาคอุตสาหกรรมหยุดชะงัก ทำให้กลุ่มธุรกิจเรียกร้องให้ญี่ปุ่นขยายตลาดหรือดินแดนไปยังจีนแผ่นดินใหญ่ โดยเฉพาะแมนจูเรีย ซึ่งผู้นำญี่ปุ่นมีสองทางเลือกคือ การเสริมกำลังทหารเพื่อขยายจักรวรรดิ หรือร่วมมือระหว่างประเทศด้านการเมืองและ

³¹บรรณาธิการเว็บไซต์ Biography.com, **Biography Hirohito**, สืบค้นเมื่อ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2563, จากเว็บไซต์ <https://www.biography.com/political-figure/hirohito#citation>

เศรษฐกิจ ซึ่งสุดท้ายญี่ปุ่นได้ใช้นโยบายทางการทหารขยายอำนาจเข้าไปในจีน และชักนำญี่ปุ่นสู่สงครามตั้งแต่ทศวรรษ 1930-1945 ในที่สุด³²

ปรีชา ศรีวาลัย (2546) ได้กล่าวถึง “จักรวรรดิญี่ปุ่น” ว่า ญี่ปุ่นพยายามที่จะขยายอาณาเขตของตนออกจากหมู่เกาะมาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษด้วยการทำสงครามกับจีน แม้ว่าญี่ปุ่นจะมีชัยชนะ แต่ประเทศมหาอำนาจซึ่งมีผลประโยชน์อยู่ในประเทศจีนกลับฉวยเอาชัยชนะไป จนกระทั่งปี ค.ศ.1905 หลังจากสงครามกับรัสเซีย ญี่ปุ่นจึงเหยียบแผ่นดินใหญ่ของเอเชียบ้าง และได้รวมเกาหลีในปี ค.ศ.1900 นับว่าเป็นก้าวแรกของญี่ปุ่นที่จะเข้าครอบครองเอเชียตะวันออก ญี่ปุ่นมีความต้องการที่จะสถาปนา “วงไพบูลย์อันยิ่งใหญ่แห่งเอเชียตะวันออก” ขึ้น การครอบครองเอเชียตะวันออกทำให้ญี่ปุ่นได้รับประโยชน์มากมาย ซึ่งก่อนหน้านี้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องขับไล่เหล่ามหาอำนาจออกไปให้ได้เสียก่อน ญี่ปุ่นได้ลงนามในสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับเยอรมันและอิตาลีในวันที่ 27 กันยายน 1940 ซึ่งในครั้งนั้นยังไม่มีใครคาดคิดว่าญี่ปุ่นจะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองในเวลาต่อมา³³

แมริอุส บี แจนเสน (2526) ผู้เขียนหนังสือ “โลกทัศน์ญี่ปุ่น” ได้กล่าวถึง “การตัดสินใจเข้าสู่สงคราม” ของญี่ปุ่นไว้ว่า เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานของวงการเมืองระหว่างประเทศมากกว่าจะเป็นความล้มเหลวของการที่ญี่ปุ่นพยายามหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อไต่เต้าสู่ความเป็นมหาอำนาจ โดยความขัดแย้งต่างๆ ที่นำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดมากจากพื้นฐานทางยุทธวิธีมากกว่ายุทธศาสตร์ แม้ว่าการจะมีการพูดถึงว่าญี่ปุ่นมีการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยวก็ตาม แต่จากการศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับการประชุมต่างๆ พบว่า ญี่ปุ่นมีเพียงแผนระยะสั้นเป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงการคาดหวังอย่างไร้เหตุผลถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังญี่ปุ่นชนะสงคราม

กระบวนการทั้งหมดนี้ทำให้ไม่มีข้อสงสัยมากนักว่า การตัดสินใจเข้าสู่สงครามของญี่ปุ่นเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและไร้ความรับผิดชอบ เพียงเพราะเหล่าผู้เข้าประชุมมีความเชื่อว่า ญี่ปุ่นสามารถฝ่าฟันอุปสรรคมาได้อย่างดีในวิกฤตการณ์ก่อนหน้านี้ โดยตั้งแต่ที่ญี่ปุ่นเริ่มพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก การตัดสินใจแต่ละครั้งดูเหมือนจะไม่ตึง จนท้ายที่สุดก็เข้าสู่สงครามเต็มตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้³⁴

³² ศิริพร ดาบเพชร, ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), หน้า 167-168

³³ ปรีชา ศรีวาลัย, สงครามโลกครั้งที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร:โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์), หน้า 139,141

³⁴ แมริอุส บี แจนเสน, โลกทัศน์ญี่ปุ่น, แปลโดย ชาตชาย พณานานนท์ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เคล็ดไทย), หน้า 128-129

2.6 พระราชประวัติของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ

กระทรวงการต่างประเทศ (2549) กล่าวถึง “พระราชประวัติของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ” ใจความว่า สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ เสด็จขึ้นครองราชย์ในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1989 ภายหลังการสวรรคตของสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ(หลังการสวรรคตได้รับการถวายพระนามว่า สมเด็จพระจักรพรรดิแห่งรัชสมัยโชวะ) ทรงเป็นจักรพรรดิองค์ที่ 125 แห่งประเทศญี่ปุ่น โดยพิธีราชาภิเษกจัดขึ้นในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ.1990 โดยรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ว่า พระจักรพรรดิทรงเป็น “สัญลักษณ์แห่งประเทศ และความสามัคคีของปวงชน” ทรงได้รับการถวายพระราชฐานด้วย “เจตนารมณ์แห่งประชาชนผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย”

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงพระราชสมภพที่กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1933 ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์แรกในสมเด็จพระจักรพรรดิแห่งรัชสมัยโชวะและสมเด็จพระจักรพรรดินีโคจุง พระองค์มีพระเชษฐภคินีสี่พระองค์ พระอนุชาหนึ่งพระองค์ และพระกนิษฐาหนึ่งพระองค์

ในปี ค.ศ.1952 ทรงฉลองพิธีบรรลุนิติภาวะ และพระราชพิธีสถาปนาพระอิสริยยศเป็นมกุฎราชกุมาร จากนั้นทรงเริ่มปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะมกุฎราชกุมาร มกุฎราชกุมารเจ้าชายอากิฮิโตะทรงอภิเษกสมรสกับ นางสาวมิชิโกะ โชตะ บุตรสาวของนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงเมื่อวันที่ 10 เมษายน ค.ศ.1959 ผู้อำนวยการการถวายการสอนแด่มกุฎราชกุมารกล่าวถึงการอภิเษกสมรสของพระองค์ว่า “มกุฎราชกุมารทรงเลือกพระชายา ผู้เป็นที่ยอมรับของประชาชน” การอภิเษกสมรสครั้งนี้สร้างความปิติยินดีแก่พสกนิกรชาวญี่ปุ่นอย่างมาก

ในฐานะมกุฎราชกุมาร และพระชายา ทั้งสองพระองค์ทรงเสด็จดำเนินเยือนต่างประเทศ 37 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเสด็จแทนพระองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ และสมเด็จพระจักรพรรดินี ทรงเจริญสัมพันธไมตรีอันดีกับนานาประเทศที่ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือน และยังสร้างความประทับใจแก่ประชาชนที่เฝ้ารับเสด็จด้วยพระจริยวัตรอันงดงามและไม่ถือพระองค์³⁵

³⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, สมเด็จพระจักรพรรดิและสมเด็จพระจักรพรรดินีแห่งประเทศญี่ปุ่น, (ประเทศญี่ปุ่น), หน้า 4-5

สรุปท้ายบท

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทำให้ได้ทราบถึงบทบาทของพระจักรพรรดิญี่ปุ่นว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงจากสมมติเทพที่ไม่มีใครแต่งตั้งได้ตามความเชื่อของชาวญี่ปุ่น เปลี่ยนมาเป็นปุถุชนธรรมดาหลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยที่พระจักรพรรดิเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศและไม่มีอำนาจทางการเมืองใดๆต่อรัฐบาลตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น โดยจากการศึกษาพบว่ายังไม่มีมีการวิจัยว่าบทบาทของพระจักรพรรดิญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดทั้งในด้านการเมืองการปกครอง ไปจนถึงด้านภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิ ซึ่งงานวิจัยเล่มนี้จะศึกษาถึงบทบาทของพระจักรพรรดิญี่ปุ่นทั้งก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยจะเปรียบเทียบบทบาทของพระจักรพรรดิญี่ปุ่นตั้งแต่รัชสมัยโชวะไปจนถึงรัชสมัยเฮเซ

บทที่ 3

บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ)

เจ้าชายอิโรฮิโตะเสด็จขึ้นครองราชย์ต่อจากพระจักรพรรดิไทโชผู้เป็นพระบิดาที่เสด็จสวรรคต ในปี ค.ศ.1921 โดยทรงมีพระนามว่า “จักรพรรดิโชวะ” และเริ่มต้นรัชสมัยใหม่จากรัชสมัยไทโช เปลี่ยนไปเป็นรัชสมัยโชวะ ซึ่ง “โชวะ” หมายถึงสันติภาพอันส่องสว่าง โดยพระราชโองการฉบับแรก ในรัชสมัยของพระองค์กล่าวขึ้นวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1926 ใจความว่า “โลกเราในขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนของการวิวัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง ประวัติศาสตร์บทใหม่แห่งอารยธรรมโลกกำลังพลิกเผยให้เราได้อ่านกัน นโยบายของชาติเรามากจะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการอันต่อเนื่องพร้อมกับการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ ความเรียบง่ายแทนการสร้างภาพที่ไร้ประโยชน์ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตนแทนการลอกเลียนแบบที่ไม่รู้จักคิด วิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิวัฒนาการแห่งยุคสมัยที่กำลังดำเนินอยู่ การปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นเพื่อให้ไหลลื่นไปกับกระแสความก้าวหน้าแห่งอารยธรรมโลก ความกลมเกลียวในชาติทั้งในด้านจุดหมายที่ต้องการไปให้ถึง และวิธีการที่จะบรรลุจุดหมายนั้นๆ คุณงามความดีที่แผ่ไปยังชนทุกชั้น และสุดท้ายความมีมิตรจิตต่อประเทศทั้งมวลบนโลก คือจุดหมายหลักที่เราใส่ใจและมุ่งที่จะไปให้ถึง”³⁶

จากพระราชโองการฉบับแรกของจักรพรรดิโชวะแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีเป้าหมายที่จะพัฒนาประเทศญี่ปุ่นให้มีความก้าวหน้าด้วยวิธีที่สันติสุข เรียบง่ายและสร้างความกลมเกลียวให้แก่คนในชาติ อีกทั้งยังต้องการสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีแก่คนในชาติอีกด้วย อย่างไรก็ตามพระจักรพรรดิโชวะกลับไม่สามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ อาจกล่าวได้ว่าตรงกันข้ามเสียด้วยซ้ำที่ในรัชสมัยของพระองค์กลับไม่มีสันติภาพอันส่องสว่างเหมือนชื่อรัชสมัย กลับมีแต่สงครามที่สร้างความสูญเสียอย่างยิ่งใหญ่ทั้งแก่โลกภายนอก และภายในประเทศญี่ปุ่นเอง ซึ่งตัวพระจักรพรรดิโชวะเองก็ถูกตราหน้าจากชาวโลกว่าทรงเป็น “อาชญากรสงคราม” และมีภาพลักษณ์ของสงครามเป็นชนกิตติหลังไปจนสิ้นพระชนม์ โดยสาเหตุที่ทรงถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากรสงครามนั้นเป็นเพราะผู้คนที่เชื่อว่าพระองค์เป็นหนึ่งในผู้ที่อยู่เบื้องหลังการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่คร่าชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมากนั่นเอง

³⁶ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 265-266

3.1 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิด้านการเมืองและการปกครอง

ในรัชสมัยโชวะก่อนประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญเมจิที่ให้อำนาจสูงสุดแก่องค์พระจักรพรรดิ โดยที่รัฐธรรมนูญนี้ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับลายลักษณ์อักษรฉบับแรกในโลกตะวันออก ซึ่งสาเหตุของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมจิมาจากการที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการการยอมรับจากประเทศตะวันตก เพื่อเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องขอแก้ไขสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ไม่เป็นธรรมต่อญี่ปุ่น และเพื่อสร้างความเท่าเทียมกับชาติตะวันตกที่ปกครองประเทศโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย ซึ่งหนึ่งตัวอย่างความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายนี้ คือ ในปี ค.ศ. 1989 ประเทศอังกฤษได้ตกลงยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในญี่ปุ่นเพราะเห็นการปรับปรุงประเทศของญี่ปุ่น มีผลให้ประเทศอื่นๆ ประกาศยกเลิกตามมา นอกจากนี้เป้าหมายของรัฐธรรมนูญเมจิยังมีขึ้นเพื่อสร้างรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีจักรพรรดิเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญมีผลให้แนวคิดชาตินิยมที่เน้นตัวจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางของอำนาจ เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดของประเทศถูกเน้นย้ำมากขึ้น

หลังการปฏิรูปเมจิในปี ค.ศ. 1868 รัฐธรรมนูญเมจิได้ถูกร่างขึ้นโดยมีต้นแบบมาจากรัฐธรรมนูญของเยอรมัน โดยรัฐธรรมนูญนี้มีทั้งหมด 76 มาตรา แบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ๆ ได้ทั้งหมด 7 หมวด โดยมีส่วนที่เป็นข้อบังคับดั้งเดิมของญี่ปุ่นเพียง 3 มาตราได้แก่ อาร์มภบท (มาตรา 1) มาตราที่ว่าด้วยการสงครามและภาวะฉุกเฉิน (มาตรา 31) และมาตราว่าด้วยงบประมาณ (มาตรา 71) นอกนั้นก็ล้วนแต่เป็นการเลียนแบบรัฐธรรมนูญเยอรมัน และรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ อีก 9 มาตรา ซึ่งสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญเมจิที่กล่าวถึงอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ ได้แก่ มาตรา 1-17 ว่าด้วยสถาบันพระจักรพรรดิ โดยมีใจความว่า “จักรพรรดิเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ มีสถานะศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ใดล่วงละเมิดไม่ได้ ทรงใช้อำนาจสูงสุดทั้งการปกครองและการทหารผ่านคณะรัฐมนตรี กองทัพบกและกองทัพเรือ”³⁷

จากสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญเมจิที่ใช้ปกครองประเทศญี่ปุ่นนั้นจะเห็นได้ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีอำนาจอย่างมาก และมีบทบาทสำคัญในการปกครองประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมจิทำให้อำนาจทางการเมืองได้กลับคืนมาสู่จักรพรรดิญี่ปุ่นอีกครั้งนับว่าเป็นครั้งแรกในรอบหลายปี แม้ว่าแท้ที่จริงแล้วในทางปฏิบัติผู้ใช้อำนาจแท้จริงคือ สภากองมนตรีที่เป็นที่ปรึกษาของ

³⁷ ศิริพร ดาบเพชร, ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), หน้า 76-82

จักรพรรดิ โดยสภาองคมนตรีมีมาก่อนที่ญี่ปุ่นจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตามสมเด็จพระจักรพรรดิเองก็มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายทางการทูตและการต่างประเทศ³⁸

ในรัชสมัยโชวะประเทศญี่ปุ่นยังคงปกครองประเทศด้วยรัฐธรรมนูญเมจิ ทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะยังคงเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ ที่มีสถานะอันศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจและบทบาทสำคัญในการปกครองประเทศญี่ปุ่น โดยนอกจากอำนาจที่ถูกกำหนดชัดเจนในรัฐธรรมนูญแล้วสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะยังมีอำนาจต่อความเชื่อและศรัทธาของประชาชน เพราะถูกปลูกฝังมาให้เชื่อว่าสมเด็จพระจักรพรรดิคือ สมมติเทพ โดยในปลายทศวรรษ ที่ 20 ทั่วทั้งโลกต่างก็ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคืองอย่างรุนแรง ประเทศญี่ปุ่นเองก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน

นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังต้องประสบกับภัยแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในปี ค.ศ.1923 ที่ทำให้เมืองต่างๆ ในประเทศเกิดความเสียหายอย่างหนัก แต่สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะกลับให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างอำนาจทางการทหารมากกว่า ทรงเชื่อว่าเป็นการปูฐานความแข็งแกร่งให้กับญี่ปุ่น โดยได้มีการเผยแพร่ลัทธิทหารและนำการเมืองเข้าสู่สังคมนิปปอน ปลูกฝังลัทธิทหาร และความรักชาติให้กับเด็กญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้เองทำให้เกิดเป็นกลุ่ม “ทหารหนุ่ม” หัวรุนแรงขึ้นมากมายซึ่งกลุ่มทหารเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีความภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิและต้องการจะปฏิรูปการเมืองการปกครองใหม่อีกครั้ง โดยกลุ่มทหารเชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำเป็นเพราะนักการเมืองฉวยผลประโยชน์เข้ากลุ่มพวกพ้องของตนเอง โดยเกิดเหตุการณ์การพยายามยึดอำนาจจากรัฐบาลอยู่หลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มทหารจะล้มเหลวอยู่หลายครั้ง แต่ผลจากการก่อการในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1936 ที่ผู้นำของกลุ่มก่อการสามารถเข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะเพื่อถวายพระราชอำนาจให้พระองค์ทำการประกาศการปฏิรูปสังคมให้เหมือนกับเมื่อครั้งสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิเมจิ แต่เพราะสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะเล็งเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอีกทั้งยังนองเลือดกันมากมาย หากทรงยอมรับก็เท่ากับว่ารับอำนาจมาด้วยมือที่เปื้อนเลือดจึงปฏิเสธเป็นเหตุให้การก่อการในครั้งนี้ก็ยังล้มเหลวเช่นเดิม แต่ก็ทำให้บทบาทของนักการเมืองถูกลดลงไปได้อย่างมาก โดยเฉพาะสภาไดเอต (Diet) หรือรัฐสภาญี่ปุ่นที่ถูกลดอำนาจลงไปด้วย ผู้คนเริ่มเบื่อหน่ายกับพรรคการเมืองมากขึ้น และเริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบอำนาจมากขึ้น โดยมีสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางในการกุมอำนาจสูงสุดเพื่อความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ญี่ปุ่นเริ่มมีสัญญาณของความเป็นเผด็จการมากขึ้น พรรคการเมืองค่อยๆ สลายตัวไป จนในที่สุดก็เหลือเพียงพรรคเดียวคือ “พรรคไทเซ โยกุซันไซ (Taisei

³⁸ อติเทพ พันธุ์ทอง, ทัทซึคิชิ มิโนเบะ ผู้เสนอทฤษฎีทางกฎหมายเพื่อจำกัดอำนาจจักรพรรดิ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://thepeople.co/tatsukichi-minobe-constitutional-theory-emperor-organ-of-the-state/>

Yokusankai)” ที่มีความหมายว่า “สมาคมนิยมจักรพรรดิ” โดยมีแนวคิดที่ว่าพรรคการเมืองมีหน้าที่แค่การเมืองเพียงอย่างเดียวส่วนอำนาจสูงสุดเป็นของสมเด็จพระจักรพรรดิ ซึ่งรวมไปถึงอำนาจในการคุมกองทัพทั้งหมดด้วย เมื่อมีการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จและปลูกฝังลัทธิชาตินิยมมาอย่างยาวนาน ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มเกิดความฮึกเหิมในแสนยานุภาพของตนเองอย่างมาก ส่งผลให้ญี่ปุ่นเริ่มมีการจัดตั้งกองทัพสะสมกำลังทหาร ความเป็นเผด็จการทหารเริ่มมีเค้าลางมากขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 30 และเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดในการที่จะแผ่ขยายแสนยานุภาพของตนออกไป เพื่อสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่นที่ไม่มีใครทัดเทียม³⁹

จากทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้สามารถสรุปได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองโดยรัฐธรรมนูญเมจิ ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญภายในรัฐธรรมนูญได้มอบอำนาจสูงสุดแก่จักรพรรดิ รวมไปถึงความศรัทธาของประชาชนญี่ปุ่นที่ถูกปลูกฝังให้เชื่อว่าจักรพรรดิเป็นสมมติเทพ ทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะทรงมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเมืองการปกครองในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ทำให้พระองค์ถูกกล่าวหาว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองที่สร้างความสูญเสียอย่างมากมายังต่อชาวโลกและต่อประชาชนชาวญี่ปุ่นเอง

3.2 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะต่อสงครามโลกครั้งที่สอง

ในรัชสมัยโชวะช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศญี่ปุ่นต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองมากมาย ซึ่งสาเหตุมาจากในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ทั่วทั้งโลกต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคืองอย่างหนัก ประเทศญี่ปุ่นเองก็ประสบปัญหานี้เช่นกัน แต่สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะกลับไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชน ทรงมุ่งมั่นเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับกองทัพทหาร และปลูกฝังความรักชาติแก่ประชาชน ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดกลุ่มนักสู้ที่เรียกว่าเป็น “ทหารหนุ่ม” หัวรุนแรงที่จงรักภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิ ซึ่งต่อมาได้มีการก่อตั้งสมาคมทหารหนุ่มขึ้นชื่อว่า “ซากุระไก (Sakurakai)” หรือ “สมาคมดอกซากุระ” โดยกลุ่มทหารเหล่านี้ได้รวมตัวกันต่อต้านรัฐบาลและก่อความวุ่นวายอยู่บ่อยครั้ง เพื่อหวังยึดอำนาจคืนมาจากรัฐบาล เพราะเชื่อว่านักการเมืองเป็นสาเหตุให้เศรษฐกิจตกต่ำเพราะนักการเมืองเอื้อประโยชน์กันเอง ซากุระไกต้องการยึดอำนาจจากรัฐบาลกลับคืนสู่สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ ความพยายามล้มเหลวอยู่หลายครั้ง จนในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1936 ได้มีการพยายามที่จะยึดอำนาจจากรัฐบาลอีกครั้ง โดยในครั้งนี้นักการเมือง

³⁹ ดวงธิดา ราเมศวร์, ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทยูโรปา เพรส จำกัด, 2558), หน้า 154-158

และผู้มีอำนาจหลายคนถูกสังหาร และกลุ่มกบฏสามารถเข้าถึงตัวสมเด็จพระจักรพรรดิได้เพื่อกราบทูลขอให้พระองค์ประกาศการปฏิรูปสังคมให้เหมือนเมื่อครั้งรัชสมัยเมจิ แต่ก็ถูกพระองค์ปฏิเสธ ทำให้กลุ่มกบฏต้องล้มเหลวอีกครั้ง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะทำการยึดอำนาจไม่สำเร็จแต่ก็สามารถทำให้นักการเมืองลดบทบาทลงจากเดิม และประชาชนญี่ปุ่นที่เริ่มเบื่อหน่ายนักการเมืองก็ได้เห็นถึงความเหลวแหลกของนักการเมือง จนในที่สุดพรรคการเมืองต่างๆก็สลายตัวเหลือเพียงพรรคเดียว ซึ่งเป็นพรรคที่มีนโยบายที่ให้อำนาจแก่จักรพรรดิอย่างเต็มที่ ความเป็นเผด็จการเริ่มคืบคลานเข้าญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเกิดความฮึกเหิมและนำไปสู่ความต้องการแผ่ขยายอาณานิคมเพื่อสร้างจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น⁴⁰ จนทำให้ญี่ปุ่นเข้าสู่ช่วงของการทำสงครามอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่สองในที่สุด

สงครามโลกครั้งที่สองเป็นสงครามที่ยิ่งใหญ่ สร้างความเสียหายและความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงแก่ชาวโลก นักวิชาการญี่ปุ่นบางท่านเรียกสงครามครั้งนี้ว่าสงครามสิบห้าปี (The Fifteen-Year War, 1931-1945) โดยเชื่อว่าจุดเริ่มต้นของสงครามเกิดขึ้นตั้งแต่ที่กองทัพกวางตุ้งของญี่ปุ่นบุกแมนจูเรียในปี ค.ศ.1931 และสิ้นสุดสงครามในปี ค.ศ.1945 หลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศแพ้สงคราม ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ก่อสงครามในครั้งนี้คือ มาจากความเชื่อในลัทธิความเป็นชาตินิยมของญี่ปุ่น ที่รัฐบาลญี่ปุ่นและสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะ ได้พยายามปลูกฝังผ่านกระบวนการต่างๆมากมาย เช่น การปกครอง รัฐธรรมนูญ และการศึกษาเป็นต้น เพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันและเสียสละเพื่อชาติได้ ลัทธินี้ช่วยให้ญี่ปุ่นสามารถรอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมและมีความเจริญเทียมเท่ากับชาติตะวันตกได้ ลัทธิชาตินิยมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นลัทธิชาตินิยมอย่างบ้าคลั่ง ผู้คนต่างก็รักและภูมิใจในชาติอย่างไร้ขอบเขต จนนำไปสู่ความต้องการที่จะขยายอำนาจความเป็นจักรวรรดิญี่ปุ่นไปยังประเทศอื่นๆ เช่นเดียวกันกับที่ชาติตะวันตกเคยทำไว้ ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มก่อสงครามกับประเทศอื่นมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยพื้นฐานอื่นๆอีก เช่น การขึ้นมาถืออิทธิพลของฝ่ายขวา และการที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง ปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนที่ทำให้ญี่ปุ่นทำการก่อสงครามและรุกรานประเทศอื่นๆในสงครามโลกครั้งที่สอง⁴¹

นอกจากปัจจัยเหล่านี้แล้ว หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง คือ สมเด็จพระจักรพรรดิโหวะ โดยอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิตามที่รัฐธรรมนูญเมจิกำหนดนอกจากจะทรงมีอำนาจในด้านพลเรือนแล้ว พระองค์ยังมีอำนาจทางการทหารอีกด้วย โดยรัฐธรรมนูญระบุให้พระองค์เป็นผู้บัญชาการกองทัพที่มีอำนาจในการประกาศสงคราม สงบศึก และลงนามในสนธิสัญญา

⁴⁰ ดวงธิดา งามศวรร, ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทยุโรป เพรส จำกัด,2558), หน้า 154-158

⁴¹ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2551), หน้า 71,73

ความสำคัญของสถาบันพระจักรพรรดิถูกเน้นย้ำและฝังลึกอยู่ในจิตใจของประชาชนชาวญี่ปุ่น จนทำให้กองทัพทหารญี่ปุ่นใช้สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมต่อการก่อสงครามทำให้ประชาชนเชื่อว่าการทำสงครามนี้เป็นไปเพื่อจักรพรรดิ ซึ่งความศรัทธาต่อสถาบันพระจักรพรรดิที่ถูกทำให้เป็นสมมติเทพนั้นมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวญี่ปุ่นเป็นอย่างมากทำให้เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามและสมเด็จพระจักรพรรดิประกาศความเป็นปวงชนธรรมดา สิ่งเหล่านี้สร้างความสับสนและผิดหวังอย่างมากต่อชาวญี่ปุ่น "จนถึงวันสุดท้าย ผมเชื่อว่าญี่ปุ่นจะชนะ เลยกแปลกใจที่ญี่ปุ่นเสียหายขนาดนั้น ทั้งที่เรามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง" ทาเคฮิสะ อาราคาคิ ชาวโอกินาวาวัย 89 ปี กล่าวกับบีบีซีไทย ที่สำนักงานของสวนสันติภาพนุสรณ์ (Peace Memorial Park) แห่งจังหวัดโอกินาวา ซึ่งเขาเป็นประธานกรรมการ⁴²

วันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1945 หลังจากญี่ปุ่นประกาศยอมรับความพ่ายแพ้โดยสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะเป็นผู้ออกประกาศผ่านทางสถานีวิทยุ⁴³ ทำให้สงครามโลกครั้งที่สองจบลงอย่างเป็นทางการ หลังญี่ปุ่นพ่ายแพ้สหรัฐอเมริกาได้ส่งกองกำลังทหารส่วนหนึ่งเข้าไปควบคุมญี่ปุ่น สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะถูกชาวโลกตราหน้าว่าเป็นอาชญากรสงคราม ผู้คนต่างต้องการให้ดำเนินคดีกับพระองค์ แต่นายพลดักลาส แมคอาเธอร์ได้คัดค้านความคิดเห็นนี้ เพราะต้องการการยอมรับจากชาวญี่ปุ่น และปลดกระแสน้ำของทหารและปลุกฝังระบอบประชาธิปไตยในญี่ปุ่น ฝ่ายพันธมิตรเชื่อว่าหากมีการดำเนินคดีกับสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะอาชญากรสงครามจริงๆ อาจจะทำให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นลุกฮือขึ้นมาต่อต้านได้ ด้วยเหตุนี้เองทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะทรงพ้นจากโทษทัณฑ์ทั้งหลายท่ามกลางเสียงถูกเรียกร้องจากประชาชนของประเทศต่างๆที่ได้รับผลกระทบจากสงครามว่าให้ดำเนินคดีกับพระองค์ โดยเกิดเสียงโต้แย้งทั้งในญี่ปุ่นและต่างประเทศว่าความผิดของพระองค์ไม่ได้เกิดจากการเข้าร่วมแต่เกิดจากความละเว้นต่างหาก⁴⁴ ถึงแม้ว่าพระองค์จะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายการสงครามของกองทัพทหารญี่ปุ่น แต่พระองค์ก็ทรงเห็นด้วยกับความคิดที่ว่าการทำสงครามเป็นสิ่งจำเป็นต่อญี่ปุ่น และไม่ได้ขัดขวางกองทัพจนทำให้เกิดความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงในสงครามโลกครั้งที่สอง

⁴² นพพร วงศ์อนันต์ (2562), จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู่ “ซาบซึ้ง” ความทรงจำของเหยื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโอกินาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

⁴³ ปิติ ศรีแสงนาม (2562), สองประวัติศาสตร์จากยุค ‘เมจิ’ สู่ ‘เรวะ’ ในวันที่ญี่ปุ่นผลัดแผ่นดิน, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://thestandard.co/reiwa-era/>

⁴⁴ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 377

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้สรุปได้ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อสงครามโลกครั้งที่สอง โดยพระองค์เป็นปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มเข้าสู่ความเป็นลัทธิชาตินิยมที่พัฒนาจนกลายเป็นความคลั่งชาติที่ต้องการจะแผ่ขยายอำนาจไปยังต่างประเทศ นอกจากนี้สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะยังถูกกองทัพญี่ปุ่นใช้เป็นข้ออ้างในการปลุกใจประชาชนให้ร่วมกันต่อสู้ในสงคราม จนนำไปสู่การสูญเสียมากมาย แม้ว่าพระองค์จะไม่เห็นด้วยกับการกระทำอันโหดเหี้ยมของทหารญี่ปุ่นที่กระทำต่อฝ่ายตรงข้าม แต่ก็ทรงมิได้ห้ามปรามและยังยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นกระทำสงครามต่อไป ด้วยเหตุผลเหล่านี้ทำให้กล่าวได้ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะเองก็มีส่วนที่ควรจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งความผิดของพระองค์แม้ว่าจะไม่ใช่ผู้สั่งการโดยตรงแต่ก็ทรงเป็นหนึ่งในต้นเหตุ และยังไม่ยอมยับยั้งแม้ว่าจะทรงมีอำนาจมากก็ตามจนเป็นเหตุให้ทั้งโลกต้องเผชิญกับความเสียหาย และผู้คนต้องพบเจอกับความสูญเสียมากมายในสงครามโลกครั้งที่สอง

3.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

ในอดีตชาวญี่ปุ่นต่างก็มีความเชื่อว่าจักรพรรดิ คือ สมมติเทพที่ได้รับบัญชาจากสวรรค์ให้ปกป้องดูแลรักษาประชาชน โดยที่ความเชื่อนี้มีจุดเริ่มต้นมาจาก “ศาสนาชินโต” ซึ่งเรื่องราวของศาสนาชินโตปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณของญี่ปุ่นที่เขียนขึ้นช่วงก่อนศตวรรษที่ 8 ชื่อ “โคจิกิ (Kojiki)” ที่มีความหมายว่า “บันทึกโบราณเกี่ยวกับทุกสรรพสิ่ง” โดยกล่าวถึงศาสนาชินโตว่าเป็นศาสนาดั้งเดิมที่บูชาเทพเจ้าองค์ต่างๆของญี่ปุ่นเป็นศาสนาที่มีความเชื่อว่าเทพเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสรรพสิ่งขึ้น ซึ่งเกาะญี่ปุ่นเองก็ถูกสร้างโดยเทพเจ้า 2 องค์ คือ อิซานางิ (Izanagi) และ อิซานามิ (Izanami) ทั้งสององค์เป็นเทพและเทพีผู้ให้กำเนิด อมาเทราสึ (Amaterasu) เทพีแห่งดวงอาทิตย์ ซึ่งชาวญี่ปุ่นเชื่อว่า อมาเทราสึคือเทพเจ้าผู้เป็นต้นกำเนิดของชาวญี่ปุ่น ในโคจิกิได้เล่าถึงตำนานการสร้างเผ่าพันธุ์ของชาวญี่ปุ่นไว้ว่า เทพีอมาเทราสึได้ส่งหลานชาย คือ นินิกิ โนะ มิโกโตะ (Ninigi no Mikoto) มาที่เกาะญี่ปุ่นเพื่อหว่านเมล็ดข้าว ต่อมาได้สมรสกับ โคโนฮานาซากุยะ ฮิเมะ (Konohanasakuya Hime) ธิดาของเทพเจ้าแห่งขุนเขา และสืบวงศ์ตระกูลต่อไปอีกสามรุ่นจนถึง จิมมู (Jimmu) ที่ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นปฐมกษัตริย์ญี่ปุ่นที่รวบรวมอาณาจักรญี่ปุ่นขึ้นตามตำนาน ด้วยเหตุนี้เองชาวญี่ปุ่นจึงเชื่อว่าตนสืบเชื้อสายมาจากเทพีพระอาทิตย์และถือว่าตัวเองเป็นลูกพระอาทิตย์มาจนถึงปัจจุบัน⁴⁵ และยังเชื่อว่าจักรพรรดิคือสมมติเทพที่สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าโดยตรงอีกด้วย

⁴⁵ ดวงธิดา ราเมศวร์, ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทยุโรป เพรส จำกัด, 2558), หน้า 21-22

ความศักดิ์ของสถาบันจักรพรรดิยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของชาวญี่ปุ่นเรื่อยมาจนกระทั่งใน สมัยเฮอันจักรพรรดิก็ได้ถูกลดบทบาทและอำนาจลงเพราะปัจจัยทางการเมือง เหล่าขุนนางกลับมี อำนาจมากขึ้นกลายเป็น “การเมืองโดยผู้แทนพระองค์” จักรพรรดิถูกลดอำนาจจนกระทั่งเข้าสู่ สมัยคามุระและมุโรมาจิ ในยุคนั้นชนชั้นนักรบหรือที่เรียกกันว่า “ซามูไร” มีอิทธิพลมากขึ้นและเป็น ผู้ใช้อำนาจแทนจักรพรรดิกล่าวได้ว่าเป็น “ยุคซามูไรครองเมือง” และเป็นเช่นนั้นเรื่อยมาจนเข้าสู่สมัย เอโดะ ในยุคนี้ผู้มีอำนาจสูงสุดก็ยังคงไม่ใช่จักรพรรดิแต่กลับเป็นโชกุนแทน ทั้งโชกุนและจักรพรรดิ ขัดแย้งกันถึงขนาดที่มีการแบ่งฝักฝ่ายจนมีจักรพรรดิสององค์ในช่วงเวลาเดียวกัน ต่อมาโชกุนเริ่มเสื่อม อำนาจลงและรัฐบาลโชกุนก็ถูกล้มล้างลงในที่สุด อำนาจสูงสุดเริ่มกลับมาสู่จักรพรรดิเจ้าชายมุตซึฮิ โตะทรงขึ้นครองราชย์ ญี่ปุ่นเริ่มยุคสมัยใหม่คือ รัชสมัยเมจิ⁴⁶

ในรัชสมัยเมจิได้มีการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงมากมาย หนึ่งในนั้นคือการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญเมจิซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เอาเลียนแบบมาจากรัฐธรรมนูญเยอรมัน และรัฐธรรมนูญประเทศ อื่นๆมาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่น ซึ่งจุดมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญนี้มีไว้เพื่อให้ญี่ปุ่นได้รับ การยอมรับจากประเทศตะวันตก นอกจากนี้รัฐธรรมนูญเมจิยังมีไว้เพื่อรักษาอำนาจสูงสุดของ จักรพรรดิเอาไว้ ซึ่งเนื้อหาภายในรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจสิทธิ์ขาดแก่จักรพรรดิในการบริหารประเทศ⁴⁷ อีกทั้งยังเน้นย้ำถึงความศักดิ์สิทธิ์ของจักรพรรดิไว้อีกด้วย และญี่ปุ่นได้ปกครองประเทศด้วย รัฐธรรมนูญเมจิเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยโชวะ

สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะทรงปกครองประเทศญี่ปุ่นภายใต้รัฐธรรมนูญเมจิ ซึ่งในรัชสมัย โชวะญี่ปุ่นได้รับผลกระทบวิกฤตทางเศรษฐกิจที่กระจายไปทั่วโลก ผู้คนอดอยาก ขาดแคลนอาหาร มากมาย แต่สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะกลับให้ความสำคัญกับการเสริมความแข็งแกร่งให้กับกองทัพ และการปลูกฝังประชาชนให้รักชาติ ความเป็นทหาร และให้ประชาชนนับถือพระองค์ว่าเป็นสมมติ เทพผ่านสื่อมากมาย จนเกิดเป็นลัทธิทหารนิยมขึ้น มีการก่อตั้งกลุ่มทหารไฟแรงขึ้นที่พยายามจะล้ม ล้างรัฐบาลญี่ปุ่นและดึงอำนาจกลับมาสู่จักรพรรดิอยู่หลายครั้งแต่ก็ล้มเหลว จนในที่พรรคการเมือง ต่างๆก็สลายตัวลงเหลือเพียงพรรคเดียวคือ พรรคไทเซ โยกุซันไก ซึ่งเป็นพรรคที่มีนโยบายนิยม สถาบันพระจักรพรรดิ โดยให้จักรพรรดิเป็นศูนย์รวมอำนาจและเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใครก็มิอาจละเมิดได้

⁴⁶ โฆซึต ทิพย์เทียมพงษ์, ประวัติศาสตร์ฉบับย่อ “สถาบันจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่น” จากอดีตสู่ปัจจุบัน, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2563, จาก เว็บไซต์ <https://mgronline.com/japan/detail/9620000039140>

⁴⁷ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 45

ทำให้ประชาชนเลื่อมใส ศรัทธาจนกองทัพญี่ปุ่นได้นำมาพระองค์มากล่าวอ้างเพื่อความชอบธรรมในการก่อสงคราม

ด้วยเหตุนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิโชนะในสายตาประชาชนญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเปรียบเสมือนเทพเจ้า พระองค์ทรงเป็นประมุขสูงสุด เป็นสมมติเทพที่สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าให้มาปกครองประชาชนชาวญี่ปุ่น เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจเอื้อมถึงได้ ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวญี่ปุ่นที่ชาวญี่ปุ่นสามารถสละชีวิตเพื่อพระองค์ได้ เห็นได้จากการที่กองทัพญี่ปุ่นนำพระองค์มากล่าวอ้างในการทำสงครามว่าทำในสมเด็จพระจักรพรรดิเพื่อปลุกใจผู้คนให้มีแรงใจในการทำสงครามโดยไม่กลัวตายเพราะเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่

สรุปท้ายบท

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิในรัชสมัยโชนะช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองได้ว่า ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองสมเด็จพระจักรพรรดิมีบทบาทอย่างมากต่อการเมืองการปกครองของญี่ปุ่น เนื่องจากในช่วงเวลานั้นประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญเมจิที่ให้อำนาจเด็ดขาดแก่สมเด็จพระจักรพรรดิในการบริหารประเทศ นอกจากนี้ยังกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิมีสถานะศักดิ์สิทธิ์เป็นสมมติเทพที่ใครก็ไม่อาจละเมิดได้ โดยภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิในสายตาประชาชนมองว่าพระองค์เป็นสมมติเทพอันศักดิ์สิทธิ์ที่สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวญี่ปุ่นถึงขนาดที่บางคนสามารถสละชีวิตเพื่อพระองค์ได้ ด้วยเหตุผลเหล่านี้เองส่งผลให้สมเด็จพระจักรพรรดิมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากต่อสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะพระองค์เป็นปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นเข้าสู่ความเป็นลัทธิชาตินิยมที่ต้องการจะแผ่ขยายอำนาจไปทั่วโลก และพระองค์ยังถูกใช้เป็นข้ออ้างของกองทัพญี่ปุ่นในการทำสงครามจนเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการสูญเสียมากมายอีกด้วย

บทที่ 4

บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)

ช่วงปลายของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1942 ญี่ปุ่นเริ่มพ่ายแพ้ให้กับกองทัพของพันธมิตร ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 สหรัฐอเมริกาก็เริ่มโจมตีญี่ปุ่นหนักขึ้นเพื่อเร่งให้สงครามยุติลงโดยเร็วโดยการส่งกองบินจำนวนมากเข้ามาถล่มญี่ปุ่น จนกระทั่งในเดือนสิงหาคมสหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดปรมาณู 2 ลูกลงที่เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิส่งผลให้ประชาชนญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในเมืองนี้กว่าสองแสนคนเสียชีวิตในทันที ทำให้ญี่ปุ่นต้องยอมจำนนและประกาศยอมแพ้จนทำให้สงครามโลกครั้งที่สองยุติลงในที่สุด⁴⁸

หลังประเทศญี่ปุ่นประกาศยอมรับความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นผู้ประกาศผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงให้ทหารญี่ปุ่นวางอาวุธและยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1945 นับว่าเป็นครั้งแรกที่ประชาชนชาวญี่ปุ่นได้ยินพระสุรเสียงของสมเด็จพระจักรพรรดิ⁴⁹ โดยหลังจากการประกาศของสมเด็จพระจักรพรรดิก็ถือว่าเป็นการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองอย่างเป็นทางการ

หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงญี่ปุ่นได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของกองบัญชาการสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำถึง 7 ปี (ค.ศ.1945-1952) นับว่าเป็นครั้งแรกที่ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างประเทศ ซึ่งในช่วงระยะเวลานี้สหรัฐอเมริกาได้บริหารประเทศควบคู่กับรัฐบาลญี่ปุ่น โดยสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนญี่ปุ่นในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และนำระบบการปกครองแบบสหรัฐอเมริกามาใช้ในญี่ปุ่น เพื่อให้ญี่ปุ่นมีการปกครองแบบประชาธิปไตย และล้มล้างระบบคอมมิวนิสต์ในเอเชีย⁵⁰

นอกจากนี้สถาบันพระจักรพรรดิเองก็ถูกสหรัฐอเมริกาดัดันให้ต้องเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน โดยสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ลดบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิลงจากเดิมที่สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นเหมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สมมติเทพที่ผู้ใดก็ไม่อาจละเมิดได้และมีอำนาจสูงสุด กลายเป็นเพียงปุถุชนคนธรรมดาไม่ใช่สมมติเทพตามความเชื่อโบราณ ทรงเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศญี่ปุ่น เป็นประมุขที่

⁴⁸ ดวงธิดา ราเมศวร์, ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทยุโรป เพรส จำกัด,2558), หน้า 167-168

⁴⁹ พวงทิพย์ เกียรติสทกุล, ญี่ปุ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ.1945-1975, (นครปฐม:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ศิลปากร,2555), หน้า 11

⁵⁰ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2551), หน้า 99

เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน และไม่มีอำนาจแทรกแซงการเมืองการปกครองประเทศญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาด

4.1 บทบาทด้านการเมืองและการปกครอง

ประเทศญี่ปุ่นในรัชสมัยโชวะก่อนที่จะพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญเมจิ ซึ่งรัฐธรรมนูญเมจิได้กำหนดบทบาทด้านการเมืองการปกครองให้สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในด้านการปกครองประเทศและด้านการทหารผ่านคณะรัฐมนตรี กองทัพบกและกองทัพเรือ โดยทหารของรัฐจะไม่ถูกควบคุมโดยสภาใดเอทที่มีตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ทำให้รัฐธรรมนูญเมจิถูกวิจารณ์ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่สนับสนุนให้ผู้นำใช้อำนาจอย่างเผด็จการและไม่เป็นประชาธิปไตย จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำและได้เข้ามายึดครองประเทศญี่ปุ่นหลังสงคราม ได้ทำการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่นในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยรวมไปถึงรัฐธรรมนูญเมจิด้วย

หลังประเทศญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้จนเป็นผลทำให้สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง สหรัฐอเมริกาผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตรได้เข้ามายึดครองประเทศญี่ปุ่นและทำการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่น โดยมีเป้าหมายในการทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่สงบเสถียรไม่สามารถทำสงครามได้อีก และปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยสหรัฐอเมริกาต้องการกำจัดปัจจัยที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ญี่ปุ่นรุกรานประเทศอื่นๆในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีนายพลดักลาส แมคอาเธอร์เป็นหัวหน้าหน่วยกองบัญชาการสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งหนึ่งในปัจจัยที่สหรัฐอเมริกาเชื่อว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ญี่ปุ่นทำสงครามคือ ระบบการปกครองของญี่ปุ่น ซึ่งหมายถึงรัฐธรรมนูญเมจิและสถาบันพระจักรพรรดินั่นเอง

เพื่อให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศประชาธิปไตยตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ สหรัฐอเมริกาจึงได้มีการเรียกร้องให้ญี่ปุ่นร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และยกเลิกรัฐธรรมนูญเมจิ นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองที่เล็งเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่สถาบันพระจักรพรรดิ โดยฝ่ายสัมพันธมิตรได้ก่อตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมา โดยสามารถร่างเสร็จได้ภายในระยะเวลา 10 วัน และได้มีการนำเสนอต่อคณะกรรมการของญี่ปุ่น ซึ่งหลังจากที่มีการปรับปรุงแก้ไขจนทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้แล้ว จึงได้มีการประกาศใช้ในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ.1946 และมีผลบังคับใช้ในอีก 6 เดือนต่อมาหลังจากวันที่

ประกาศคือวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 ซึ่งใจความสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1946 ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระจักรพรรดิคือ มีการกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิมีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ ไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเหมือนกับในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน และไม่มีสิทธิ์มีเสียงต่อการเมืองการปกครองของประเทศ

จากทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้สามารถสรุปได้ว่า บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่รัฐธรรมนูญเมจิได้กำหนดให้พระองค์มีอำนาจสูงสุดในการบริหารปกครองประเทศ แต่หลังจากที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามและสหรัฐอเมริกาได้เข้ามายึดครองประเทศและมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ได้กำหนดให้พระองค์เป็นเพียงแค่สัญลักษณ์ของประเทศ เป็นศูนย์รวมและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวญี่ปุ่นเท่านั้น ไม่มีอำนาจบทบาททั้งในด้านการเมือง และการบริหารประเทศญี่ปุ่นอีกต่อไป

4.2 บทบาทในการดูแลและเยียวยาประชาชนหลังแพ้สงคราม

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา สมเด็จพระจักรพรรดิโซวะถูกอเมริกาเรียกร้องให้ประกาศแก่ประชาชนว่าพระองค์ไม่ใช่สมมติเทพตามความเชื่อโบราณของชาวญี่ปุ่นแต่เป็นเพียงคนธรรมดาที่เป็นจักรพรรดิเท่านั้น นอกจากนี้อำนาจสูงสุดที่เคยมีตามรัฐธรรมนูญเมจิก็ถูกลดบทบาทลงตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

อย่างไรก็ตามการที่พระองค์ทรงปฏิเสธความเป็นสมมติเทพนั้นสร้างความสับสนและตกใจแก่ประชาชนชาวญี่ปุ่นอย่างมาก โดยหลังจากประกาศความเป็นปุถุชนธรรมดาแล้วสมเด็จพระจักรพรรดิก็ได้เริ่มพบปะผู้สื่อข่าวทั้งชาวญี่ปุ่นและต่างชาติเป็นครั้งแรกตั้งแต่ครองราชย์มา แม้ว่าการสัมภาษณ์เหล่านี้จะต้องถูกคัดกรองอย่างใกล้ชิดเพื่อหลีกเลี่ยงการยกประเด็นความรับผิดชอบต่อสงคราม แต่ก็ช่วยให้ประชาชนรู้สึกใกล้ชิดกับพระองค์มากขึ้นได้⁵¹

ในเดือนมิถุนายนพ.ศ 1946 สมเด็จพระจักรพรรดิโซวะได้เริ่มเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนทั่วประเทศ โดยทรงเสด็จไปเยี่ยมเยียนสำนักงานการปกครองท้องถิ่น โรงเรียน โรงพยาบาล ห้างร้าน โรงเรียนและอื่นๆอีกมากมาย พระองค์ทรงพยายามบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนี้อย่างดีที่สุดแต่เป็นเพราะไม่เคยได้มีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนมาก่อน ทำให้การแสดงออกของพระองค์นั้นมีความตื่นเต้นและเกร็งอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามแม้ว่าในสายตาชาวต่างชาติจะมองว่าสมเด็จพระ

⁵¹ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 350

จักรพรรดิโซวะเป็นอาชญากรสงครามและสมควรรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นแล้ว ความเชื่อที่ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิคือสมมติเทพยังคงยากที่จะลบเลือน ทำให้เมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะเสด็จไปเยี่ยมเยียนประชาชน ชาวญี่ปุ่นส่วนมากก็ยังคงปลื้มปิติยินดีที่ได้เห็นจักรพรรดิของตน ดังที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้หนึ่งได้บันทึกเอาไว้ “แทนที่จะโกรธแค้นเพราะถูกลอกหลวงด้วยภาพลักษณ์ผิดๆ ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่กลับพยายามโอบอุ้มพระองค์ไว้ให้พ้นจากเงื้อมมือชาวโลก” อย่างไรก็ตามเมื่อมีคนรักก็ต้องมีคนเกลียด มีชาวญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยที่โกรธแค้นและเกลียดชังสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะเพราะเชื่อว่าพระองค์เป็นสาเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตน ถึงอย่างไรชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะอย่างแข็งขัน ซึ่งเข้มแข็งถึงขนาดที่ว่าในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1946 ผู้นำคนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นได้ออกมายอมรับว่า ความรักและความเทิดทูนที่ประชาชนต่อสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นสภาวะการณ์จริงที่ไม่มีใครสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้พรรคจึงไม่มีนโยบายในการที่จะประกาศล้มล้างสถาบันจักรพรรดิแต่อย่างใด⁵² โดยสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะได้มีการเสด็จออกเยี่ยมเยียนประชาชนของพระองค์อยู่เรื่อย สร้างความปลื้มปิติยินดีแก่ประชาชนอย่างมาก ต่างก็กระตือรือร้นที่จะได้เข้าเฝ้าประมุขของตน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้สามารถสรุปได้ว่า บทบาทในการเยียวยาประชาชนหลังสงครามโลกครั้งที่สองของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะ เป็นการเยียวยาด้านจิตใจของประชาชนชาวญี่ปุ่นที่ได้รับ ความขมขื่น และบอบช้ำจากความสูญเสียในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยการเสด็จไปเยี่ยมเยียนประชาชนของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะเป็นสิ่งที่ช่วยเยียวยาจิตใจประชาชนให้ม่กำลังใจในการสู้ชีวิตต่อไปได้ เพราะสำหรับชาวญี่ปุ่นพระองค์ยังคงเป็นสมมติเทพอันศักดิ์สิทธิ์อยู่เสมอ แม้ว่าจะทรงประกาศความเป็นปุถุชน และไม่มีอำนาจทางการเมืองใดๆแล้วก็ตาม

4.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะในสายตาประชาชนหลังประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง

สถาบันพระจักรพรรดิอยู่คู่กับประเทศญี่ปุ่นมาอย่างยาวนาน โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศเดียวในโลกที่ยังมีสมเด็จพระจักรพรรดิในขณะที่ประเทศอื่นๆมีเพียงพระมหากษัตริย์ ซึ่งความแตกต่างระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดิกับพระมหากษัตริย์ คือ อำนาจในการปกครองในอดีต กล่าวคือสมเด็จพระ

⁵² สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ,2548) หน้า 352-355

พระจักรพรรดิมีอำนาจเหนือจักรวรรดิ เช่น จักรวรรดิญี่ปุ่น จักรวรรดิจีน และจักรวรรดิรัสเซีย เป็นต้น ส่วนพระมหากษัตริย์มีอำนาจเหนือรัฐหรือประเทศ เช่น ประเทศไทย เป็นต้น⁵³

ในอดีตชาวญี่ปุ่นว่าเผ่าพันธุ์ของตนมีเชื้อสายมาจากเทพพระอาทิตย์ ด้วยเหตุนี้ชาวญี่ปุ่นจึงเรียกตัวเองว่า “ลูกพระอาทิตย์” ในส่วนของความเชื่อที่เกี่ยวกับสถาบันพระจักรพรรดินั้นชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นสมมติเทพอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีหน้าที่คอยดูแล และปกครองประเทศญี่ปุ่น ภายลักษณะของสมเด็จพระจักรพรรดิในสมัยนั้นจึงมีความศักดิ์สิทธิ์ และสูงส่ง เปรียบเหมือนเทพที่ไม่อาจแตะต้องได้ แม้แต่การมองหน้าพระพักต์ของพระองค์ตรงๆก็อาจถือว่าเป็นบาปได้

อย่างไรก็ตามหลังสงครามโลกครั้งที่สองความคิดเห็นของประชาชนชาวญี่ปุ่นที่มีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิได้เปลี่ยนแปลงไป โดยประชาชนบางส่วนที่ได้รับผลกระทบจากสงครามมีความโกรธแค้น และเกลียดชังพระองค์เพราะเชื่อว่าสมเด็จพระจักรพรรดิโฆวะเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสูญเสียที่พวกตนได้รับและสมควรที่จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของพระองค์ “ตอนนั้น ผมรู้สึกสับสนเหมือนถูกหลอกให้บูชาคนธรรมดาให้กลายเป็นพระเจ้า ดูเหมือนทหารอ้างพระจักรพรรดิให้คนรักชาติ” อาราคาคิผู้สูญเสียพ่อที่เป็นหมอยาไปในสมรภูมิโอกินาวาเล่าถึงความรู้สึกของเขาหลังญี่ปุ่นแพ้สงครามกล่าวกับบีบีซีไทย⁵⁴ “ผมเสียขาไปหนึ่งข้างระหว่างปฏิบัติหน้าที่หญิงแก่ข้างบ้านผม คนหนึ่งที่ลูกชายตายในสนามรบบอกกับผมว่า ถึงแม้จะสามารถฆ่าพระจักรพรรดิได้ด้วยมือของตัวเองก็ยังคงไม่หายเกลียดจากพระองค์นี้” ทหารผ่านศึกนายหนึ่งกล่าว⁵⁵

นอกจากนี้การประกาศยืนยันความเป็นมนุษย์ในประกาศ “ความเป็นมนุษย์ (Human Declaration)” ของพระองค์ในเดือนมกราคม ค.ศ.1946 ยังสร้างความสับสนและตกใจแก่ประชาชนชาวญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก โดยเนื้อหาในประกาศมีใจความว่า “เราอยู่เคียงข้างกับประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับประชาชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับนิทานเทพนิยายเท่านั้นความสัมพันธ์นี้ไม่ได้บ่งถึงความรับรู้ที่ผิดว่าจักรพรรดิเป็นเทพและประชาชนเป็นชนชาติที่เหนือชนชาติอื่นและมีจุดมุ่งหมายที่จะปกครองโลก” ซึ่งประกาศนี้ทำให้สถานะของสมเด็จพระจักรพรรดิเปลี่ยนแปลงไปจากจักรพรรดิที่เป็นเทพกลายเป็นจักรพรรดิมนุษย์หรือจักรพรรดิของประชาชนแทน⁵⁶ นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ร่างขึ้นภายใต้การปกครองของฝ่ายสัมพันธมิตรยังกำหนดให้สถาบันพระ

⁵³ VoiceTV, สถาบันกษัตริย์ญี่ปุ่น เทพเจ้าที่ไร้อำนาจ, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://www.voicetv.co.th/read/388869>

⁵⁴ นพพร วงศ์อนันต์, (2562), จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู่ “ซาบซึ้ง” ความทรงจำของเหยื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโอกินาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

⁵⁵ สตีเฟน เอส ลาร์ค, สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย, แปลโดย เอเซีย (กรุงเทพมหานคร, 2548) หน้า 384

⁵⁶ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 108

จักรพรรดิเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ ที่ไม่มีอำนาจบทบาทต่อการเมืองการปกครองของญี่ปุ่น อย่างเด็ดขาดอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิจะมีอำนาจน้อยลงตามรัฐธรรมนูญ และประกาศความเป็นปวงชนธรรมดาแล้ว แต่เพราะความเชื่อที่ฝังรากลึกลงอยู่ในจิตใจมาอย่างยาวนาน ทำให้ยังคงมีชาวญี่ปุ่นที่เชื่อมั่น ศรัทธาและจงรักภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะอยู่

จากทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้สามารถแบ่งภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะออกได้ เป็น 3 ประเภทได้แก่ ประเภทที่หนึ่ง คือ ประชาชนที่โกรธแค้นและเกลียดชังสมเด็จพระจักรพรรดิ โดยมองว่าสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะคืออาชญากรสงคราม ทรงเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย และสูญเสีย และพระองค์สมควรที่จะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ประเภทที่สอง คือประชาชนที่ยังคงรักและศรัทธาในสมเด็จพระจักรพรรดิโหวะแม้ว่าจะประกาศความเป็นปวงชนธรรมดาแล้วเพราะความเชื่อที่ฝังรากลึกลงมาตั้งแต่สมัยโบราณ และยังเชื่อว่าไม่ใช่ความผิดของพระองค์ที่ทำให้เกิดสงครามขึ้น ประเภทสุดท้ายคือ ประชาชนที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับสถาบันพระจักรพรรดิ คิดว่ามีหรือไม่มีสถาบันพระจักรพรรดิก็ได้

4.4 บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์แรกของสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ(หลังจากสวรรคตได้รับการถวายพระนามว่า สมเด็จพระจักรพรรดิโหวะ) และสมเด็จพระจักรพรรดินีโคจุง โดยพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1989 หลังการสวรรคตของพระราชบิดา โดยทรงเป็นจักรพรรดิพระองค์ที่ 125 ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งพระราชพิธีราชาภิเษกมีขึ้นในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ.1990 ทั้งนี้ เมื่อครั้งเป็นมกุฎราชกุมารเจ้าชายอากิฮิโตะทรงได้อภิเษกสมรสกับนางสาวมิชิโกะ โขตะบุตรสาวของนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง โดยผู้อำนวยการการถวายการสอนแด่พระองค์มาเป็นเวลาหลายปีได้กล่าวถึงการอภิเษกสมรสว่า “มกุฎราชกุมารทรงเลือกพระชายาที่เป็นที่ยอมรับของประชาชน”⁵⁷ ซึ่งการอภิเษกสมรสกับหญิงสาวสามัญชนของพระองค์นอกจากจะสร้างความปลื้มปิติยินดีต่อชาวญี่ปุ่นทั่วประเทศแล้ว ยังทำให้ประชาชนรู้สึกใกล้ชิดกับสมเด็จพระจักรพรรดิมากขึ้นอีกด้วย

สมเด็จพระจักรพรรดิทรงปฏิบัติพระราชกิจแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การโปรดเกล้าฯแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และประธานศาลฎีกา การประกาศกฎหมายและสนธิสัญญา และการพระราชทานเกียรตินิยม เป็นต้น โดยพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจตามคำกราบบังคมทูล

⁵⁷ กระทรวงการต่างประเทศ, สมเด็จพระจักรพรรดิและสมเด็จพระจักรพรรดินีแห่งประเทศญี่ปุ่น, (ประเทศญี่ปุ่น), หน้า 4-5

แนะนำและมติของคณะรัฐมนตรี หลังจากทรงขึ้นครองราชย์สมเด็จพระจักรพรรดิและสมเด็จพระจักรพรรดินีได้ปฏิบัติพระราชภารกิจที่เป็นทางการมากมายในฐานะสัญลักษณ์ของประเทศและความสามัคคีของปวงชน ทั้งสองพระองค์ดำรงพระจริยาวัตรอย่างสมพระเกียรติเพื่อสร้างความใกล้ชิดระหว่างพระราชวงศ์กับประชาชนมากขึ้นด้วยพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นในพระราชภารกิจและพระปณิธานที่จะเข้าใจความรู้สึกของประชาชน⁵⁸ ซึ่งหนึ่งในพระราชกรณียกิจของพระองค์คือการเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงพยายามอย่างมากที่จะแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของพระองค์จนทำให้มีการกล่าวว่าการกระทำของพระองค์เป็นความพยายามที่จะไถ่บาปแทนสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ(โชวะ)พระบิดา

4.4.1 บทบาทด้านการเมืองการปกครอง

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะปกครองประเทศญี่ปุ่นในรัชสมัยเฮเซ ซึ่งในรัชสมัยนี้ประเทศญี่ปุ่นยังคงอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1946 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ถูกร่างขึ้นในสมัยที่ญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีผู้นำคือสหรัฐอเมริกา โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างขึ้นตามคำแนะนำและชี้แนะของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเนื้อหาภายในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับสถาบันพระจักรพรรดิในมาตราที่ 1 ได้กล่าวถึงสมเด็จพระจักรพรรดิว่าพระองค์มีฐานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และในมาตราที่ 6 สมเด็จพระจักรพรรดิจะทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีตามความเห็นชอบของสภา และจะทรงแต่งตั้งหัวหน้าศาลสูงสุดตามความเห็นของคณะรัฐมนตรี ในมาตราเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าอำนาจการปกครองที่แท้จริงมาจากสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน⁵⁹

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปบทบาทด้านการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะได้ว่า พระองค์ยังคงเป็นประมุขที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ ที่ไม่มีอำนาจและบทบาทใดๆในด้านการเมือง โดยพระองค์ทรงมีหน้าที่เพียงแค่ปฏิบัติพระราชกิจแห่งรัฐตามคำกราบบังคมทูลและคำแนะนำตามมติของคณะรัฐมนตรีเท่านั้น

⁵⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, สมเด็จพระจักรพรรดิและสมเด็จพระจักรพรรดินีแห่งประเทศญี่ปุ่น, (ประเทศญี่ปุ่น), หน้า 6

⁵⁹ สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2551), หน้า 107

4.4.2 บทบาทในการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการที่ประเทศญี่ปุ่นแพ้สงคราม

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงครองราชย์ในฐานะสัญลักษณ์แห่งรัฐและเอกภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างดี พระราชกรณียกิจและพระราชดำรัสในโอกาสต่างๆของพระองค์แสดงให้เห็นว่าทรงเป็นสมเด็จพระจักรพรรดิของประชาชนอย่างแท้จริง สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะได้ทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็น “เสรีนิยม” ในตัวพระองค์ที่ทรงพยายามลดอิทธิพลแนวคิดที่มองสถาบันพระจักรพรรดิเป็นสมมติเทพอย่างในอดีต ทรงมีพระประสงค์ที่จะลดช่องว่างระหว่างจักรพรรดิและประชาชนให้แคบลง นอกจากนี้พระองค์ทรงเปลี่ยนการใช้ภาษาให้เป็นไปในแบบที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจ และทรงเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนอยู่บ่อยครั้ง⁶⁰

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงพยายามอย่างมากที่จะเยียวยาประชาชนชาวญี่ปุ่นผู้ได้รับผลกระทบจากสงคราม พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจและออกเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอยู่บ่อยครั้งเช่น ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.2015 สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะได้มีพระราชดำรัสที่แสดงความสำนึกผิดอย่างสุดซึ้งต่อสงคราม ในงานครบรอบ 70 ปีที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง⁶¹ เป็นต้น และพระองค์ก็ยังทรงแสดงความจริงใจให้เห็นว่าพระองค์รู้สึกผิดและเสียพระทัยอย่างมากอีกครั้งในงานรำลึกวันครบรอบ 73 ปีที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง ณ อนุสรณ์สถานรำลึกดวงวิญญาณชาวญี่ปุ่นในกรุงโตเกียว และพระองค์ยังทรงมีพระราชดำริว่าสงครามที่สร้างความสูญเสียดังเช่นในปี 1945 จะต้องไม่เกิดขึ้นอีกครั้ง⁶²

ความเอาใจใส่ของพระองค์สร้างความปลื้มปิติยินดีแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก อาราคาคิผู้สูญเสียพ่อแม่และสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวไปจากสงคราม ปัจจุบันเขารับตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัดโอกินาวา ด้วยภาระหน้าที่ทางราชการทำให้เขามีโอกาสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะถึง 5 ครั้ง จากการเสด็จเยือนโอกินาวา 11 ครั้งของสมเด็จพระจักรพรรดิทำให้เขาได้รับรู้ถึงความตั้งใจ และเอาใจใส่ของพระองค์ที่มีต่อชาวโอกินาวา “สมเด็จพระจักรพรรดิองค์เก่าทำตัวเป็นพระเจ้า พวกเราสอนว่าท่านเป็นพระเจ้าแต่องค์ปัจจุบันไม่เคยทำตัวเป็นพระเจ้า เป็นคนธรรมดา พระองค์

⁶⁰ ชาคร ศิริสุวรรณสิทธิ, จักรพรรดิอากิฮิโตะ ผู้ครองใจประชาชน, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ https://www.matichon.co.th/foreign/indepth/news_1475388

⁶¹ มติชนสุดสัปดาห์, หน้าประวัติศาสตร์ของ “อากิฮิโตะ” จากมกุฎราชกุมารสู่สมเด็จพระจักรพรรดิ ครองแผ่นดินจวบจนสละราชย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_189112

⁶² คมปทิต สกุลหวง, จักรพรรดิอากิฮิโตะตรัส ‘ทรงรู้สึกผิด’ ต่อความสูญเสียในสงครามโลกครั้งที่ 2, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://thestandard.co/emperor-kihito-attends-his-last-world-war-ii-memorial/>

เข้าใจความรู้สึกของคนโศกนาฏว่าพวกเขาเป็นเหยื่อสงครามรู้ว่าพวกเขาเคยถูกรัฐบาลใช้แล้วทอดทิ้งอย่างไร”⁶³ ด้วยเหตุนี้เองความรู้สึกของญาติเหยื่อสงครามที่มีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิจึงเปลี่ยนไป

จากข้อมูลข้างต้นทำให้กล่าวได้บทบาทในการเยียวยาจิตใจประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสงครามของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะค่อนข้างมีประสิทธิภาพ เพราะการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ การเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนอยู่เสมอ และความพยายามในการลดช่องว่างระหว่างจักรพรรดิและประชาชน แสดงให้ประชาชนเห็นถึงความจริงใจของพระองค์ที่พยายามเข้าใจและสื่อสารกับเหยื่อ อีกทั้งพระองค์ยังทรงแสดงความรู้สึกสำนึกผิดและเสียพระทัยอยู่ตลอด ทำให้เหยื่อไม่รู้สึกว่าถูกทอดทิ้งหรือถูกลืมเลือนตามกาลเวลา

4.4.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในสายตาประชาชน

หลังสงครามโลกครั้งที่สองสถาบันพระจักรพรรดิถูกลดความสำคัญด้วยรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ร่างขึ้นหลังสงคราม และสมเด็จพระจักรพรรดิยังถูกให้ลดสถานะจากจักรพรรดิสมมติเทพเป็นจักรพรรดินุญช์หรือจักรพรรดิของประชาชนแทนด้วยการให้ประกาศความเป็นปวงชนต่อประชาชน นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ(โชวะ)ที่ถูกเหยื่อสงครามตราหน้าว่าพระองค์เป็นผู้อยู่เบื้องหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้คนบาดเจ็บล้มตายและสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป ถูกนานาชาติกล่าวหาว่าพระองค์ คือ อาชญากรสงครามที่สมควรรับโทษจากการกระทำของพระองค์ ด้วยเหตุผลเหล่านี้ทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิในสายตาของชาวโลกและรวมไปถึงสายตาของชาวญี่ปุ่นต้องมัวหมอง สมเด็จพระจักรพรรดิไม่สามารถสลัดภาพของสงครามออกไปได้ แม้ว่าจะทรงพยายามมากเพียงใดสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะก็ยังคงมีภาพลักษณ์ของสงครามเป็นตราบาปติดตัวพระองค์จนวินาทีสุดท้ายของชีวิต

อย่างไรก็ตามหลังจากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ(โชวะ)สวรรคตและสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะขึ้นครองราชย์ ภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิก็เริ่มเห็นแสงสว่างมากขึ้นด้วยความพยายามของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ พระองค์สามารถเรียกความศรัทธาจากประชาชนกลับมาได้ จนทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะกลายเป็นจักรพรรดิของประชาชนอย่างแท้จริงได้

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะได้ทรงแหวกผ่านจารีตประเพณีดั้งเดิมด้วยการอภิเษกสมรสกับหญิงสามัญชนผู้เป็นบุตรของนักธุรกิจมั่งคั่งซึ่ง สะท้อนภาพของสถาบันพระจักรพรรดิให้มีภาพ

⁶³ นพพร วงศ์อนันต์ (2562), จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู “ซาบซิ่ง” ความทรงจำของเหยื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโอกินาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

ความเป็นปฤชุนมากขึ้น⁶⁴ พระองค์ได้เริ่มปรับบทบาทของสถาบันพระจักรพรรดิจากความสูงส่งเหนืออาณาประชาราษฎร์ให้กลายเป็นจักรพรรดิที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น เช่น ในปี ค.ศ.1991 สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะได้เสด็จไปเยี่ยมเยียนผู้รอดชีวิตจากภูเขาไฟระเบิด โดยพระองค์พบบรรยากาศตรงพระบาท และนั่งคุกเข่าพูดคุยด้วยท่าที่เป็นกันเอง การกระทำของพระองค์เรียกเสียงวิจารณ์จากพวกอนุรักษ์นิยมอย่างมากว่าพระองค์ทำผิดจารีตประเพณีที่บทบาทของจักรพรรดิคือการสวดภาวนา ไม่ใช่พบปะประชาชน แต่ทว่ากลับเรียกเสียงชื่นชมจากคนทั่วไป ซึ่งการกระทำของพระองค์นี้นักสังเกตการณ์บอกว่าเป็นความพยายามของพระองค์ที่จะปรับเปลี่ยนสถาบันจักรพรรดิให้สอดคล้องกับยุคประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน⁶⁵

นอกจากความพยายามที่จะใกล้ชิดกับประชาชนแล้ว ความจริงใจของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะยังสร้างความประทับใจให้กับเหยื่อของสงครามโลกครั้งที่สอง อาราคาคิผู้สูญเสียพ่อแม่และสมาชิกคนอื่นๆไปในสงคราม ปัจจุบันเขารับตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัดโอกินาวา ทำให้มีโอกาสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะอยู่บ่อยครั้ง เขาได้รับรู้ถึงความตั้งใจและความเอาใจใส่ของพระองค์ที่มีต่อชาวโอกินาวาว่า “พระจริยวัตรของพระองค์ขณะพูดคุยกับญาติของเหยื่อสงครามทรงอ่อนโยนและมกน้อมพระวรกายลงให้ระดับสายพระเนตรเท่ากับระดับสายตาของประชาชนในขณะที่สมเด็จพระจักรพรรดิพระองค์ก่อนไม่คุ้นชินกับการกระทำแบบนี้” อาราคาคิ กล่าวว่าสิ่งที่พระองค์ทรงทำไม่เพียงแต่เข้าใจประวัติศาสตร์โอกินาวาอย่างลึกซึ้งแต่ยังสนใจวัฒนธรรมดั้งเดิมของโอกินาวาอย่างของแท้และเข้าใจความรู้สึกของผู้สูญเสีย นาเอโกะ เทรุยะผู้สูญเสียสมาชิกในครอบครัว 5 คนจากการทิ้งระเบิดโจมตีของทหารอเมริกันในสมรภูมิโอกินาวา เธอเป็นเคยประธานสมาคมญาติเหยื่อสงคราม ด้วยบทบาททางสังคมทำให้เธอมีโอกาสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะถึง 5 ครั้ง โดยในครั้งแรกๆของการเข้าเฝ้าเทรุยะไม่รู้สึกระไรเป็นพิเศษเธอไม่ได้รู้สึกยินดีที่จะเข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิ แต่กลับมีความรู้สึกสับสนและคิดว่าทำไมพระจักรพรรดิจึงไม่สามารถยับยั้งสงครามได้ อย่างไรก็ตามในการเข้าเฝ้าในครั้งที่ 4 ความรู้สึกของเธอเริ่มเป็นบวกมากขึ้น จากครั้งแรกๆที่รู้สึกสับสนในครั้งนี้เธอกลับซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณพระจักรพรรดิและอยากขอบคุณพระองค์⁶⁶

⁶⁴ พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, ผู้ป่วนกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ.1945-1975, (นครปฐม:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,2555), หน้า ที่ 23

⁶⁵ สาธิต มนต์สุรกุล, พระจักรพรรดิญี่ปุ่นปรับบทบาทตอบรับ ‘สังคมสมัยใหม่’, สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://themomentum.co/role-of-emperor-akihito-in-modern-japan/>

⁶⁶ นพพร วงศ์อนันต์ (2562), จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู “ซาบซึ้ง” ความทรงจำของเหยื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในโอกินาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

จากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจและพระจริยาวัตรของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะที่แสดงให้เห็นถึงความจริง และความต้องการเป็นจักรพรรดิของประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันจักรพรรดิในสายตาของประชาชนชาวญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผู้คนเริ่มหันกลับมาศรัทธาและเชื่อมั่นในสถาบันพระจักรพรรดิมากขึ้นกว่าในรัชสมัยโชวะ ท้ายที่สุดสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะสามารถกลายเป็นจักรพรรดิที่ครองครองจิตใจของประชาชนชาวญี่ปุ่นได้

สรุปท้ายบท

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยแบ่งออกเป็นบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะและสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ

บทบาทสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะหลังสงครามโลกครั้งที่สองในด้านการเมืองการปกครองมีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สองทำให้ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่นในหลายๆด้าน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือด้านการเมือง โดยญี่ปุ่นต้องร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นตามคำแนะนำของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1946 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิไม่มีอำนาจทางการเมือง และกลายเป็นเพียงประมุขที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ และศูนย์รวมจิตใจประชาชนเท่านั้น นอกจากนี้พระองค์ยังต้องประกาศความเป็นปุถุชนธรรมดา ไม่ใช่สมมติเทพตามความเชื่อที่ถูกปลุกฝังมาแต่โบราณอีกต่อไป ส่วนบทบาทในด้านการเยียวยาประชาชนหลังจากพ่ายแพ้สงครามนั้น สมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะได้ออกเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนเพื่อเยียวยาจิตใจของประชาชนที่บอบช้ำจากสงครามให้มีกำลังใจในการใช้ชีวิตต่อไปได้ อย่างไรก็ตามมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่เกลียดชัง และโกรธแค้นสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะเพราะเชื่อว่าพระองค์มีส่วนต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นในสงคราม กล่าวคือภาพลักษณ์ของพระองค์ในสายตาประชาชนนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรก คือ ประชาชนที่ยังคงจงรักภักดี และยังคงมองว่าพระองค์ คือสมมติเทพอันศักดิ์สิทธิ์อยู่ กลุ่มที่สอง คือ ประชาชนที่โกรธแค้นสมเด็จพระจักรพรรดิ และมองว่าพระองค์ คือ อาชญากรสงครามที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ส่วนกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับสถาบันพระจักรพรรดิ คิดว่ามีหรือไม่มีสถาบันพระจักรพรรดิก็ได้

บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในด้านการเมืองการปกครองนั้นไม่ได้แตกต่างจากบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะมากนัก เพราะญี่ปุ่นยังคงอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1946 ทำให้บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะยังคงเป็นประมุขที่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ และไม่มีอำนาจบทบาทใดๆทางการเมือง ส่วนบทบาทในด้านการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสงครามนั้น สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะได้ออกเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนอยู่เสมอ ทรงแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของพระองค์ ด้วยการพยายามทำความเข้าใจและสื่อสารกับเหยื่อ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงแสดงความรู้สึกสำนึกผิดและเสียพระทัยต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสงครามโลกครั้งที่สองอยู่เสมอ ทำให้เหยื่อไม่รู้สึกรู้สีกว่าถูกทอดทิ้งหรือถูกลืม จากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจและพระจริยวัตรของพระองค์ทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิในสายตาประชาชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผู้คนเริ่มหันมาให้ความสนใจกับสถาบันพระจักรพรรดิอีกครั้ง อาจกล่าวได้ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะเป็นจักรพรรดิของประชาชนอย่างแท้จริง

บทที่ 5

เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

5.1 เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองใน ด้านอำนาจการปกครองที่เปลี่ยนแปลงจากสมมติเทพกลายเป็นปวงชนธรรมดา

ในรัชสมัยโซวะที่สมเด็จพระจักรพรรดิโซวะเป็นผู้ปกครอง ประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญ โดยในรัชสมัยโซวะมีรัฐธรรมนูญอยู่ 2 ฉบับ โดยรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ รัฐธรรมนูญที่ญี่ปุ่นใช้ในช่่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ได้แก่ รัฐธรรมนูญเมจิ ค.ศ.1889 ที่ร่างตามแบบรัฐธรรมนูญรัสเซีย ส่วนรัฐธรรมนูญอีกฉบับ คือ รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1946 ที่ร่างขึ้นหลังประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สองภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกา โดยเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นตามคำแนะนำของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐธรรมนูญสองฉบับนี้ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิแตกต่างกัน

ในรัฐธรรมนูญเมจิได้กำหนดบทบาทให้สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางของการปกครอง มีอำนาจสูงสุดในด้านการเมืองและการทหารผ่านคณะรัฐมนตรี กองทัพบกและกองทัพเรือ โดยทหารของรัฐบาลจะไม่ถูกควบคุมโดยสภาโตเอตที่เป็นสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน นอกจากนี้ยังกำหนดสถานะอันศักดิ์สิทธิ์ของพระจักรพรรดิที่ผู้ใดก็ล่วงละเมิดไม่ได้ ส่วนในรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1946 ได้กำหนดบทบาทของพระจักรพรรดิว่าทรงเป็นสัญลักษณ์แห่งญี่ปุ่นและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนชาวญี่ปุ่นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ประชาชนดำรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย โดยสมเด็จพระจักรพรรดิไม่มีอำนาจต่อการเมืองการปกครองประเทศญี่ปุ่นอีกต่อไป สามารถสรุปบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะได้เป็นตารางดังนี้

บทบาทด้านการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะก่อนประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง	บทบาทด้านการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิโซวะหลังประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง
จักรพรรดิเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารประเทศ ประกาศสงครามและทำสนธิสัญญา กล่าวคือ ทรงมีอำนาจสูงสุดในประเทศทั้งทางพลเรือนและทางทหาร	จักรพรรดิมีฐานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน จักรพรรดิจะทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีตามความเห็นชอบของสภา และแต่งตั้งหัวหน้าศาลสูงสุดตามมติของคณะรัฐมนตรี กล่าวคือ อำนาจการปกครองเป็นของประชาชน

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบาทด้านอำนาจการปกครองสมเด็จพระจักรพรรดิได้เปลี่ยนแปลงไป จากที่ในช่วงก่อนญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางของอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองประเทศ และยังถูกทำให้มีสถานะศักดิ์สิทธิ์เป็นสมมติเทพที่ไม่อาจละเมิดได้ตามที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเมจิ เปลี่ยนไปเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ ที่ไม่มีอำนาจบทบาททางการเมืองอย่างเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1946 ที่ร่างขึ้นตามคำแนะนำของสหรัฐอเมริกา หลังญี่ปุ่นแพ้สงครามและต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้สถานะอันศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิยังถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วยการประกาศความเป็นปวงชนธรรมดาก่อประชาชนของสมเด็จพระจักรพรรดิอีกด้วย

5.2 เปรียบเทียบสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ(โชวะ)และสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในด้าน การปรับตัวให้เข้ากับระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ ภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิ

เนื่องจากในช่วงแรกที่สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ(โชวะ)ขึ้นครองราชย์ ประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญเมจิที่ให้อำนาจสูงสุดแก่พระจักรพรรดิ ทำให้เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หลังจากญี่ปุ่นแพ้สงคราม ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยึดอำนาจในด้านการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิและให้อำนาจอธิปไตยแก่ประชาชนแทน นอกจากนี้สมเด็จพระจักรพรรดิยังต้องประกาศความเป็นปวงชนแก่ประชาชนอีกด้วย ทำให้ในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงได้ดีเท่าที่ควรสังเกตได้จากการเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนของพระองค์แต่ละครั้งที่ทรงแสดงออกให้เห็นถึงความเกร็งอย่างชัดเจน เนื่องจากพระองค์มักจะประทับอยู่ในพระราชวังเสมอ ไม่เคยได้ออกมาพบปะประชาชนเลยสักครั้งตั้งแต่ขึ้นครองราชย์มา ซึ่งแตกต่างจากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะพระโอรสที่เสด็จขึ้นครองราชย์ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทำให้พระองค์ไม่ต้องปรับตัวมากนัก

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะยังเป็นจักรพรรดิที่มีความคิดแบบ “เสรีนิยม” ไม่ยึดติดกับประเพณีดั้งเดิม โดยพระองค์ได้แหวกจารีตประเพณีด้วยการอภิเษกสมรสกับสามัญชน ซึ่งการอภิเษกสมรสนี้เป็นสิ่งที่ช่วยเน้นย้ำความเป็นปวงชนของสมเด็จพระจักรพรรดิทำให้ประชาชนรู้สึกใกล้ชิดกับพระองค์มากขึ้น นอกจากนี้การเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนแต่ละครั้งยังเต็มไปด้วยความอบอุ่น และ

จริงใจ พระองค์ไม่ทรงถือตัว มีท่าทีอ่อนน้อม พยายามที่จะสื่อสารกับประชาชนด้วยการเปลี่ยนไปใช้ภาษาที่ประชาชนเข้าใจง่าย

จากเหตุผลข้างต้นมีผลทำให้ภาพลักษณ์ในสายตาของประชาชนชาวญี่ปุ่นที่มีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะ และสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะจึงมีความแตกต่างกัน โดยประชาชนชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับภาพลักษณ์ที่ถูกปลูกฝังว่าสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะเป็นสมมติเทพที่อยู่เหนือประชาชนทั้งปวง นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของสงครามที่พระองค์ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังนั้นทำให้มีชาวญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากสงครามยังคงโกรธแค้น และเกลียดชังสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะแม้ว่าจะทรงพยายามสร้างภาพลักษณ์ใหม่สักเท่าใด ก็ไม่อาจจะลบความเกี่ยวข้องของพระองค์กับสงครามโลกครั้งที่สองไปได้

ส่วนภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในสายตาชาวญี่ปุ่นนั้นต่างออกไป เพราะพระองค์ไม่ได้มีภาพของสงครามเป็นชนกิตติหลังเหมือนพระบิดา ทำให้ไม่ได้รับความเกลียดชังจากเหยื่อของสงคราม ในทางตรงกันข้ามกลับได้รับความรักและความศรัทธาจากประชาชน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเพียรพยายามแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของพระองค์ในการลดช่องว่างกับประชาชน นอกจากนี้การอภิเษกสมรสกับสามัญชนของพระองค์ยังเป็นสิ่งที่เน้นย้ำความเป็นปุถุชนธรรมดาของพระองค์ ด้วยเหตุนี้เองทำให้ในสายตาของชาวญี่ปุ่นสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงเป็นจักรพรรดิของประชาชนอย่างแท้จริง

สรุปท้ายบท

จากการเปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองสามารถสรุปได้ดังนี้ บทบาทด้านอำนาจการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะ (โชวะ) หลังญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองได้เปลี่ยนแปลงไปจากในช่วงก่อนญี่ปุ่นแพ้สงคราม โดยจากที่สมเด็จพระจักรพรรดิมีอำนาจสูงสุดต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และมีสถานะศักดิ์สิทธิ์เป็นสมมติเทพตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับเมจิ เปลี่ยนไปเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ ที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองอย่างเด็ดขาดตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1946 นอกจากนี้สถานะอันศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นสมมติเทพของสมเด็จพระจักรพรรดิยังถูกทำให้กลายเป็นเพียงปุถุชนธรรมดาอีกด้วย

ในส่วนการปรับตัวของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะให้เข้ากับระบอบการปกครองประชาธิปไตยนั้นแตกต่างจากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะอย่างมาก เนื่องจากสมเด็จพระจักรพรรดิอิโระฮิโตะไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1946 ที่ให้อำนาจสูงสุดแก่ประชาชน

ตั้งแต่แรกทำให้พระองค์ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีเท่าที่ควรนัก ต่างจากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะที่ปกครองญี่ปุ่นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ตั้งแต่แรกทำให้พระองค์สามารถปรับตัวเข้ากับระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พระองค์ยังเป็นจักรพรรดิที่มีความคิดแบบเสรีนิยมไม่ยึดติดกับประเพณีดั้งเดิม พยายามลดช่องว่างระหว่างประชาชนและจักรพรรดิ

ด้วยเหตุผลข้างต้นทำให้ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะในสายตาประชาชนชาวญี่ปุ่นนั้นมองว่าพระองค์ทรงเป็นจักรพรรดิของประชาชนอย่างแท้จริง และครอบครองจิตใจของประชาชนได้อีกครั้ง ต่างจากสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะพระบิดาที่ภาพลักษณ์ความเป็นสมมติเทพ และอาชญากรรมสงครามยังคงตราตรึงอยู่ในจิตใจของประชาชนจนยากที่จะลบเลือนได้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ และสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทั้งก่อนและหลังสงครามโลกที่สองทำให้สามารถสรุปได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นอยู่คู่กับสถาบันพระจักรพรรดิมาอย่างยาวนานตามความเชื่อโบราณของชนญี่ปุ่นที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์ของตนเองสืบเชื้อสายมาจากเทพพระอาทิตย์ โดยที่สมเด็จพระจักรพรรดิ คือ สมมติเทพผู้คอยปกป้องคุ้มครองชาวญี่ปุ่น ซึ่งสถานะของสถาบันพระจักรพรรดิมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เมื่อมาถึงยุคญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่เริ่มต้นในรัชสมัยเมจิสถาบันพระจักรพรรดิกลับมาใช้อำนาจอีกครั้ง เพราะอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเมจิที่ให้อำนาจสูงสุดแก่สมเด็จพระจักรพรรดิในการปกครอง ประเทศญี่ปุ่นเป็นเช่นนั้นเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยโชวะของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ ประเทศญี่ปุ่นยังคงอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญเมจิ ทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะมีบทบาทอย่างมากต่อขับเคลื่อนสังคม และการเมืองการปกครองของประเทศญี่ปุ่น โดยประชาชนชาวญี่ปุ่นถูกปลูกฝังให้เคารพบูชาสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะตั้งเทพเจ้า ถูกทำให้เชื่อว่าพระองค์ คือ สมมติเทพอันศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้เองทำให้พระองค์ถูกใช้เป็นเครื่องมือของกองทัพทหารญี่ปุ่น โดยพระองค์ถูกใช้เป็นข้ออ้างในการทำสงคราม หลอกให้ประชาชนเชื่อว่าเป็นการทำสงครามเพื่อจักรพรรดิ และญี่ปุ่นจะชนะเพราะมีจักรพรรดิอันศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง จากการกระทำเหล่านี้ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมากในสงครามโลกครั้งที่สอง

หลังจากญี่ปุ่นประกาศยอมรับความพ่ายแพ้ และสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกาและร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นตามคำแนะนำของสหรัฐอเมริกา โดยที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยึดอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิจากสมมติเทพผู้มีอำนาจสูงสุดกลายเป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ และศูนย์รวมจิตใจของชาวญี่ปุ่นเท่านั้น ทำให้บทบาทในด้านการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตามสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะยังคงมีบทบาทในด้านอื่นๆ และยังคงมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวญี่ปุ่นอยู่ในส่วนของสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะเองก็เช่นเดียวกัน พระองค์ยังคงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1946 ทำให้พระองค์เองก็ไม่มีบทบาทในด้านการเมืองการปกครองญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามในด้านภาพลักษณ์ของสถาบันพระจักรพรรดิ สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะทรงทำได้ดีกว่าพระบิดา เพราะพระองค์ทรงแสดงออกให้ประชาชนให้เห็นถึงความเป็นเสรีนิยมของพระองค์ที่ไม่ยึดติดกับจารีตประเพณีเก่าๆ และความจริงจังในความพยายามลดช่องว่างระหว่างพระองค์กับประชาชนลง

นอกจากนี้พระองค์ยังไม่มีภาพลักษณ์ของสงครามดังเช่นพระบิดา ด้วยเหตุนี้ทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะสามารถเรียกความเชื่อมั่นของประชาชน และครองใจประชาชนชาวญี่ปุ่นได้อีกครั้ง

6.1.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)” สามารถอภิปรายผลการเปรียบเทียบได้เป็นตารางดังนี้

	สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ ก่อนญี่ปุ่นพ่ายแพ้ใน สงครามโลกครั้งที่สอง	สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ หลังญี่ปุ่นพ่ายแพ้ใน สงครามโลกครั้งที่สอง	สมเด็จพระจักรพรรดิ อากิฮิโตะ
บทบาทด้านการเมืองการปกครอง	สมเด็จพระจักรพรรดิมีอิทธิพล และมีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารประเทศ ประกาศสงครามและทำสนธิสัญญา กล่าวคือสมเด็จพระจักรพรรดิมีอำนาจสูงสุดตามที่มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเมจิ	สมเด็จพระจักรพรรดิถูกลดบทบาทด้านการเมืองการปกครองลง เป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศ ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับค.ศ.1946 จักรพรรดิจะแต่งตั้งใครต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาและครัฐมนตรี ก่อน กล่าวคือ อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน	สมเด็จพระจักรพรรดิยังคงอยู่ภายใต้การปกครองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1946 ที่สมเด็จพระจักรพรรดิไม่มีอำนาจต่อการการเมืองการปกครอง ผู้มีอำนาจการปกครองที่แท้จริงคือประชาชน
บทบาทในการเยียวยาประชาชนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง	-	สมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จออกเยี่ยมเยียนประชาชน เพื่อให้ปลุกขวัญและกำลังใจ แต่เพราะภาพลักษณ์ของสงครามและความเป็นสมมติเทพยังคงอยู่ ทำให้พระองค์ไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของประชาชนได้เท่าที่ควร	สมเด็จพระจักรพรรดิปฏิบัติพระราชกรณียกิจและเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนอยู่บ่อยครั้ง ทรงแสดงความจริงใจ มีท่าทีอ่อนน้อม ไม่ถือพระองค์ และพยายามลดช่องว่างกับประชาชน สามารถทำให้ประชาชนศรัทธาอีกครั้งได้

<p>ภาพลักษณ์ ของสมเด็จพระ จักรพรรดิ ในสายตา ประชาชนชาว ญี่ปุ่น</p>	<p>เป็นประมุขสูงสุดที่อยู่เหนือ ประชาชน และเป็นสมมติ เทพที่คอยดูแลคุ้มครอง ประเทศญี่ปุ่น มีความ ศักดิ์สิทธิ์ที่ใครก็ไม่อาจ ละเมิดได้</p>	<p>สำหรับประชาชนส่วนหนึ่ง พระองค์ยังคงเป็นสมมติ เทพที่คอยดูแลปกป้อง แต่ กับประชาชนอีกส่วนหนึ่ง ที่ได้รับผลกระทบจาก สงครามมองว่าพระองค์คือ สาเหตุของความสูญเสีย และเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง สงครามทำให้มีความรู้สึก โกรธแค้น และเกลียดชัง พระองค์</p>	<p>ทรงแตกต่างไปจากพระ บิดา เพราะไม่มี ภาพลักษณ์ของ สงครามไม่พยายามทำ ตัวเหนือประชาชน และพยายามลด ช่องว่างกับประชาชน ทำให้สามารถครอง จิตใจของประชาชนได้ อีกครั้ง ในสายตาของ ประชาชนพระองค์ คือ จักรพรรดิของ ประชาชนอย่างแท้จริง</p>
--	--	---	--

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (รัชสมัยโชวะ-รัชสมัยเฮเซ)” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปต่อผู้สนใจดังนี้

- 1.) ควรจะศึกษาเจาะลึกในเรื่องของพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระจักรพรรดิที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่สองตั้งแต่รัชสมัยโชวะจนถึงปัจจุบัน
- 2.) ควรศึกษาบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิในปัจจุบันว่ามีผลต่อการเมืองการปกครองของประเทศญี่ปุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือไม่ อย่างไร
- 3.) ควรสำรวจความเห็นของประชาชนชาวญี่ปุ่นที่มีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

ศิริพร ดาบเพชร. (2559). **ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จันทร์ฉาย ภัคธิดคม. (2549). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงส์. (2526). **ญี่ปุ่น: การแสวงหาฐานะเท่าเทียม**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

รอรอง วงศ์โอบอ้อม. (2560). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

ปรีชา ศรีวัลย์. **สงครามโลกครั้งที่ 2**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.

ดวงฉิรา ราเมศวร์. (2558). **ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยูโรปาเพลส จำกัด.

สุรางค์ศรี ตันเสียงสม. (2551). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แมริอุส บี แจนเสน. (2526). **โลกทัศน์ญี่ปุ่น**. แปลโดย ชาตชาย พณานานนท์ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

สตีเฟ่น เอส ลาร์ค. (2544). **สามจักรพรรดิแห่งดินแดนอาทิตย์อุทัย**. แปลโดย เอเชีย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์กรุงเทพ

โอะซะกะ มะซะยะซุ. (2544). **ญี่ปุ่นสมัยโชวะประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก**. แปลโดย สร้อยสุดา ณ ระนองและปราณี จงสุจริตธรรม. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กระทรวงการต่างประเทศ. (2549). **สมเด็จพระจักรพรรดิและสมเด็จพระจักรพรรดินีแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น**. ประเทศญี่ปุ่น.

พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2555). **ญี่ปุ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ.1945-1975**. นครปฐม:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เว็บไซต์

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น : ภูมิศาสตร์**.

สืบค้นเมื่อวันที่13 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์

<https://www.jnto.or.th/information/japan-overview/overview-of-japan/>

นพพร วงศ์อนันต์. (2562). จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู่ “ซาบซึ้ง” ความทรงจำของเหยื่อ สงครามโลกครั้งที่ 2 ในโอกินาวา, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

BBC. จักรพรรดิญี่ปุ่น: รัฐบาลประกาศช้อรชสมัย "เรวะ" หลังสิ้นสุดยุค "เฮเซ" 30 เม.ย. นี้. สืบค้น

เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-47767721>

นพพร วงศ์อนันต์. (2562). จักรพรรดิญี่ปุ่น : จาก “สับสน” สู่ “ซาบซึ้ง” ความทรงจำของเหยื่อ สงครามโลกครั้งที่2ในโอกินาวา. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48097622>

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น. สํารวจญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.th.emb-japan.go.jp/th/japan/explorejp/page20-24.pdf>

โฆเซิต ทิพย์เทียมพงษ์. จักรพรรดิญี่ปุ่น : ความเป็นมา ความหมาย และหมายกำหนดการ พระราชพิธีขึ้นครองราชย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-47793649>

BBC. จักรพรรดิญี่ปุ่น : สมเด็จพระจักรพรรดิพระองค์ใหม่ผู้นำพาญี่ปุ่นสู่อนาคต. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์ <https://www.bbc.com/thai/international-48112571#orb-banner>

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2563. จากเว็บไซต์ <http://web.krisdika.go.th/data/news/news64.pdf>

บรรณาธิการเว็บไซต์ Biography.com. Biography Hirohito. สืบค้นเมื่อ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2563. จากเว็บไซต์ <https://www.biography.com/political-figure/hirohito#citation>

อดิเทพ พันธุ์ทอง. ทัทซึคิจิ มิโนเบะ ผู้เสนอทฤษฎีทางกฎหมายเพื่อจำกัดอำนาจจักรพรรดิ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ <https://thepeople.co/tatsukichi-minobe-constitutional-theory-emperor-organ-of-the-state/>

ปิติ ศรีแสงนาม. (2562). ส่องประวัติศาสตร์จากยุค ‘เมจิ’ สู่ ‘เรวะ’ ในวันที่ญี่ปุ่นผลัดแผ่นดิน.

- สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ <https://thestandard.co/reiwa-era/>
- โฆซิต ทิพย์เทียมพงษ์. ประวัติศาสตร์ฉบับย่อ “สถาบันจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่น” จากอดีตสู่ปัจจุบัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2563, จากเว็บไซต์ <https://mgronline.com/japan/detail/96200000391>
- VoiceTV. สถาบันกษัตริย์ญี่ปุ่น เทพเจ้าที่ไร้อำนาจ. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ <https://www.voicetv.co.th/read/388869>
- ชาคร ศิริสุวรรณลสิทธิ์. จักรพรรดิอากิฮิโตะ ผู้ครองใจประชาชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ https://www.matichon.co.th/foreign/indepth/news_1475388
- มติชนสุดสัปดาห์. หน้าประวัติศาสตร์ของ “อากิฮิโตะ” จากมกุฎราชกุมารสู่สมเด็จพระจักรพรรดิครองแผ่นดินจวบจนสละราชย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_189112
- คมปิต สกุลหวง. จักรพรรดิอะกิฮิโตะตรัส ‘ทรงรู้สึกผิด’ ต่อความสูญเสียในสงครามโลกครั้งที่ 2. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ <https://thestandard.co/emperor-akihito-attends-his-last-world-war-ii-memorial/>
- สาธิต มนัสสุรกุล. พระจักรพรรดิญี่ปุ่นปรับบทบาทตอบรับ ‘สังคมสมัยใหม่’. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2563. จากเว็บไซต์ <https://themomentum.co/role-of-emperor-akihito-in-modern-japan/>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ณัฐวดี สมัครการไถ
วัน เดือน ปีเกิด	25 สิงหาคม พ.ศ.2562
ที่อยู่	หมู่บ้านรัชธานี 5 ซ.6 แขวงคลองถนน เขตสายไหม ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร 10220
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2557	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จากโรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2559	ศึกษาต่อในระดับอักษรศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา เอกเอเชียศึกษา โทภาษาจีน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์

